

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Konstantino Charitonovo,
V kurso, sesijinės studijų
formos, komercinės teisės
studijų šakos studento

**Magistro darbas
Palikimo priėmimo teoriniai ir praktiniai aspektai**

Vadovas: lekt. dr. S. Aviža
Recenzentė: doc. dr. D. Bublienė

Vilnius
2017

TURINYS

Įvadas.....	2
1. Palikimo priėmimo samprata bei Romėnų teisės įtaka paveldėjimo teisės institutui...5	
2. Palikimo apsauga bei administravimas.....	12
3. Palikimo priėmimo būdai.....	15
3.1. Palikimo priėmimas paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui bei su tuo susijusi problematika.....	16
3.2. Palikimo priėmimas faktiškai pradėjus valdyti turtą bei su tuo susijusi problematika.....	30
3.3. Palikimo priėmimas pagal turto apyrašą bei su tuo susijusi problematika.....	35
4. Palikimo atsisakymas. Kreditorių interesų apsauga, kai įpėdinis atsisako priimti palikimą.....	44
5. Nepilnamečių įpėdinių palikimo priėmimo ypatumai bei problematika.....	51
Išvados ir pasiūlymai.....	58
Šaltinių sąrašas.....	60
Santrauka.....	66
Summary.....	67

Įvadas

Temos aktualumas. Šiuolaikinėje visuomenėje privati nuosavybė užima didelę svarbą. Vienas iš nuosavybės teisės įgijimo būdų yra paveldėjimas. Paveldėjimo institutas atlieka labai svarbų vaidmenį reguliuojant teisinę nuosavybės teisės įgijimo pusę bei užtikrinant socialinį teisingumą - leidžiant palikti savo užgyventą turtą artimam žmogui.

Kadangi palikimas savaime, t.y. pagal nutylėjimą, nepereina įpėdinio nuosavybėn, siekiant įgyti palikimą, reikia jį priimti. Palikimo priėmimo institutas labai svarbus bei aktualus kiekvienam su tuo susiduriančiam asmeniui, kadangi įpėdinis perimdamas turtą perima ne tik palikėjo turtą ir jo reikalavimus kitiems asmenims, bet ir kreditorių reikalavimus palikėjui. Pažymėtina, kad įpėdiniui pereina ne tik žinomi palikėjo įsipareigojimai, bet ir nežinomi. Įstatymas draudžia priimti palikimą iš dalies, su sąlyga ar sužinojus apie palikėjo skolas atsisakyti palikimo, tačiau už tai įpėdiniui suteikta galimybė pasirinkti palikimo priėmimo būdą, nuo kurio priklausys, kaip įpėdinis atsakys už palikėjo skolas: tik paveldėtu turtu ar visu savo turtu. Kiekvienas palikimo priėmimo būdas turi savo ypatumų bei galimų problemų. Todėl labai svarbu žinoti, kaip apsaugoti savo ar savo atstovaujamųjų interesus priimant palikimą.

Lietuvos teisės teorijai bei praktikai ši tema yra aktuali keliais aspektais. Pirma, palikimo priėmimas turi didelę socialinę reikšmę užtikrinant ne tik įpėdinio interesus, bet ir palikėjo kreditorių interesus. Priimant palikimą nepilnamečio vardu būtina atsižvelgti į vaiko interesą, o vaiko interesus yra sudedamoji dalis viešojo intereso. Antra, doktrinos ir teismų praktikos pozicijos nesutampa arba ir pati teismų praktika nevienoda tokiais svarbiais klausimais kaip: ar ribotos įpėdinio atsakomybės atveju įpėdinio atsakomybė yra dalinė ar solidari, kaip buvo skaičiuojami palikimo priėmimo terminai pagal civilinio kodekso redakciją, galiojusią nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2015 liepos 7 d., ar visais atvejais reikalingas teismo leidimas norint priimti palikimą nepilnamečio asmens vardu ir pan.

Taigi, magistro darbe bus siekiama išgryninti aukščiau paminėtus palikimo priėmimo probleminius aspektus bei išanalizuoti reglamentavimo, doktrinos ir teismų praktikos pozicijas.

Darbo tikslas. Atlikti palikimo priėmimo analizę, identifikuoti ir išnagrinėti pagrindines su palikimo priėmimu susijusias problemas, palyginti palikimo priėmimo teorinius ir praktinius aspektus.

Darbo uždaviniai. Išnagrinėti palikimo atsisakymo, palikimo apsaugos bei administravimo institutus. Nustatyti bei įvertinti, ar įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas, priimant palikimą pagal apyrašą, yra dalinė ar solidari ir kuo ribojama įpėdinio atsakomybė šiuo atveju: paveldėtu turtu ar paveldėto turto verte. Nustatyti bei įvertinti pagrindines

problemas, susijusias su palikimo priėmimu faktiniu valdymu. Išnagrinėti kreditorių interesų apsaugą, kai įpėdinis atsisako priimti palikimą. Įvertinti kreditorių, praleidusių savo reikalavimų pareiškimo terminą, ir įpėdinio, jau priėmusio palikimą, interesų derinimo mechanizmą. Nustatyti, ar gali nepilnamečiai vaikai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų patys priimti palikimą, turėdami tik tėvų (rūpintojų) sutikimą, ar reikia turėti išankstinį teismo leidimą. Įvertinti skirtingus palikimo priėmimo būdus atsižvelgiant į nepilnamečio įpėdinio interesus ir pateikti saugiausią palikimo priėmimo būdą.

Darbo objektas. Magistro darbe bus tiriamas palikimo priėmimas, palikimo priėmimo samprata, palikimo atsisakymas, administravimas, nagrinėjami ir analizuojami skirtingi palikimo priėmimo būdai bei su tuo susijusi problematika. Taipogi bus apžvelgtas pats palikimo priėmimo mechanizmas bei subjektų, dalyvaujančių šitame procese, vaidmuo.

Magistro darbas susideda iš penkių dalių. Atsižvelgiant į iškeltą tikslą bei uždavinius, pirmoje magistro darbo dalyje bus analizuojama palikimo priėmimo samprata, atsižvelgiant į tai, kokią įtaką turėjo Romėnų teisė šiuolaikinei paveldėjimo teisei. Antroje dalyje bus aptarinėjama, kas ir kokiais atvejais inicijuoja palikimo apsaugą bei administravimą. Trečioje darbo dalyje bus nagrinėjami pagrindiniai palikimo priėmimo būdai bei pagrindinės su jais susijusios problemos. Iš pradžių bus išnagrinėti palikimo priėmimo būdai, neribojantys įpėdinio atsakomybės už palikėjo skolas, t.y. pradedant populiariausiu palikimo priėmimo būdu – paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui. Šiame skyriuje bus aptarta, kokią įtaką turi palikimo atsiradimo vieta palikimo priėmimui, koks terminas nustatytas palikimui priimti, kokios su šio termino skaičiavimu susijusios problemos kilo teismų bei notarų praktikoje bei kiti probleminiai aspektai. Sekančiame skyriuje bus aptartas palikimo priėmimas faktiniu valdymu - daugiausiai problemų teismų bei notarų praktikoje keliantis palikimo priėmimo būdas. Toliau bus išnagrinėtas palikimo priėmimas pagal antstolio sudarytą apyrašą. Šiame skyriuje bus nagrinėjamas klausimas, kuo ribojama įpėdinio atsakomybė: paveldėtu turtu ar paveldėto turto verte, bei kiti probleminiai aspektai. Ketvirtoje magistro darbo dalyje bus nagrinėjamas palikimo atsisakymo institutas bei kaip saugomi kreditorių interesai, kai įpėdinis piktnaudžiauja savo teise atsisakant priimti palikimą. Penktoje darbo dalyje bus nagrinėjami nepilnamečių įpėdinių palikimo priėmimo ypatumai bei problematika.

Minėti klausimai bus nagrinėjami remiantis doktrina bei kasacinio teismo suformuota praktika. Taipogi, kai kurie palikimo priėmimo teisinio reguliavimo aspektai bus palyginami su kai kuriomis užsienio šalimis ar prieš tai galiojusiu 1964 m. civiliniu kodeksu. Kadangi tai nėra magistro darbo tikslas, tai tam bus skiriama mažiau dėmesio.

Dėl baigiamojo darbo apimtį reikalavimų nebūtų galimybės apžvelgti palikimo perėjimo valstybei ypatumus.

Tyrimo metodai. Siekiant nurodyto darbe tikslo buvo naudojami skirtingi metodai.

Lyginamasis metodas buvo naudojamas lyginant teisinį reguliavimą, doktrinos bei teismų praktikos pozicijas skirtingais probleminiais aspektais. Taip pat - lyginant tarpusavyje skirtingus palikimo priėmimo būdus bei nustatant saugiausią. Atskirais klausimais Lietuvos teisinis reguliavimas buvo lyginamas su Rusijos federacijos, 1964 m. civiliniu kodeksu bei kitų užsienio valstybių teisiniu reguliavimu.

Istorinis metodas buvo panaudotas nagrinėjant, kaip keitėsi teisinis reguliavimas, reglamentuojantis palikimo priėmimo termino skaičiavimą nuo civilinio kodekso įsigaliojimo 2001 m. iki dabar galiojančio civilinio kodekso.

Sisteminis ir analizės metodai buvo naudojami analizuojant teismų praktiką, doktriną ir teisinį reglamentavimą bei iškeliant problemas ir nesuderinamumus.

Loginis metodas buvo naudojamas ieškant problematikos, darant apibendrinimus, išvadas bei pateikiant pasiūlymus.

Darbo originalumas. Palikimo priėmimo klausimas nėra populiarus tarp teisės mokslininkų. Dažniausiai šis klausimas nagrinėjamas tik bendrame civilinės teisės kontekste, civilinės teisės vadovėliuose. Išsamiausiai šį klausimą išnagrinėjo A. Vileita, parašęs civilinio kodekso penktosios knygos komentarą bei „Paveldėjimo teisės“ vadovėlį. Atskirais aktualiais klausimais mokslinius straipsnius rašė D. Bublienė ir E. Čaplinskienė, D. Svirbutienė, A. Dambrauskaitė, A. Grumuldis, J. Stripeikienė. Per pastaruosius penkis metus nei magistrinių darbų, nei mokslinių publikacijų šia tema nebuvo.

Šaltiniai. Svarbiausi šaltiniai, rengiant magistro darbą, buvo A. Vileitos civilinio kodekso penktosios knygos komentaras, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Notarų rūmų patvirtintos „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ bei konsultacijos, LAT praktika, mokslininkų D. Bublienės ir E. Čaplinskienės, J. Stripeikienės ir D. Svirbutienės straipsniai, I. Nekrošiaus, V. Nekrošiaus, S. Vėlyvio knyga „Romėnų teisė.“ Taipogi naudotasi užsienio šalių, tokių kaip Rusijos federacijos, Latvijos, Prancūzijos civiliniais kodeksais.

1. Palikimo priėmimo samprata bei Romėnų teisės įtaka paveldėjimo teisės institutui

Paveldėjimas yra viena iš gyvenimo sferų, kuri paliečia beveik kiekvieną žmogų. Kiekvienas iš mūsų vienu ar kitu būdu bent kartą gyvenime patenka į situaciją, kai „paveldėjimo teisė“ bei „palikimo priėmimas“ tampa ne šiaip žodžių junginiu, bet konkrečia gyvenimo situacija. Tai būna aktualu tiek priimant palikimą, tiek sprendžiant savo turto likimą po savo mirties.

Pirmąkart bendruomenėje paveldėjimo institutas neegzistavo arba buvo labai primityvus dėl turto neturėjimo arba dėl turto primityvumo, neišvystytų papročių, tradicijų bei teisinio reglamentavimo nebuvimo.

Laikui bėgant, ekonominių santykių vystymas, privačios nuosavybės atsiradimas, bendruomenės tobulėjimas buvo pagrindas paveldėjimo santykiams atsirasti bei reglamentuoti. Didžiausią įnašą šiuolaikinei paveldėjimo teisei davė Romėnų teisė. I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis savo knygoje „Romėnų teisė“ rašo: „svarbiausi paveldėjimo teisės institutai, sąvokos, sukurti romėnų teisininkų, buvo pritaikyti vėlesnių laikų teisei ir tapo šiuolaikinės paveldėjimo teisės pagrindu.“¹

Pagrindiniai paveldėjimo teisės bruožai, kurie buvo suformuoti Romėnų teisės:

1. Dviejų paveldėjimo pagrindų nustatymas, t.y. paveldėjimas pagal įstatymą ir testamentą;
2. Universalumo principas, t.y. mirusio fizinio asmens ne tik teisių, bet ir pareigų perėjimas įpėdiniui ar įpėdiniams (išskyrus tas teises, kurios išnykdavo kartu su palikėjo mirtimi), nesvarbu, įpėdinis žinojo ar nežinojo esant atitinkamas palikėjo teises ir pareigas;
3. Vienkartinis ir bendras visų palikėjo teisių ir pareigų perėjimas įpėdiniams, t.y. įpėdinis priima visą turtą besąlygiškai (ne tik kuris jam yra žinomas priimant palikimą, bet ir apie kurį jis nieko nežinojo), be to negalima priimti tik dalį palikimo (palikimas gali būti priimtas visas arba viso atsisakyta);
4. Testamento laisvės bei paslapties principas;
5. Įstatyminių įpėdinių (rato) eilių sukūrimas;
6. Privalomojo paveldėjimo arba privalomosios dalies taisyklių sukūrimas.

Romėnų teisėje buvo teigiama: „palikėjo mirties momentu nurodyti testamente arba turintys teisę paveldėti pagal įstatymą asmenys dar netampa įpėdiniais. Pats palikėjo mirties faktas yra tik pagrindas perimti teises ir pareigas. Su palikėjo mirties momentu pirmiausiai

---

¹ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.181

siejamas tik paties palikimo atsiradimas.<...> Taigi paveldėtoju tapdavo tik tas, kuris, šaukiamas paveldėti, priėmė palikimą“²

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau LR CK) 5.50 str. 1 d. irgi pažymėta, kad norint įgyti palikimą, įpėdinis turi jį priimti.³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau LAT) savo nutartyje dėl palikimo priėmimo pažymėjo, kad: „asmenys, turintys iš įstatymo ar testamentu kilusią teisę paveldėti, ja disponuoja laisvai savo nuožiūra (civilinių teisių subjektų elgesio dispozityvumo principas), ši jų laisvė gali būti ribojama tik įstatymo pagrindu. Tam, kad gautų palikimą, įpėdinis turi jį priimti (1964 m. CK 587 straipsnio 1 dalis, CK 5.50 straipsnio 1 dalis), t. y. turintis teisę paveldėti asmuo gali paveldėjimo teisę įgyvendinti priimdamas palikimą, o tam, kad įgytų palikimą įstatyme nustatytu būdu, jis turi išreikšti savo valią ir atlikti tam tikrus teisinius veiksmus įstatyme nustatytais būdais ir laikydamasis įstatyme nustatytos tvarkos (1964 m. CK 587 straipsnis, CK 5.50 straipsnis).“⁴ Kitoje byloje LAT pažymėjo, kad: „palikimo priėmimas - tai įpėdinio valios išreiškimas veiksmais, liudijančiais įpėdinio sutikimą įgyti visas teises į palikimą ir priimti visas pareigas kilusias ar galinčias kilti iš palikimo.“⁵ Taigi, palikimas atsiranda palikėjui mirus arba paskelbus jį mirusiu, bet jis automatiškai nepereina įpėdinio nuosavybėn, o nuo to momento įpėdinis įgyja subjektinę teisę priimti palikimą arba jo atsisakyti. Siekiant priimti palikimą jam reikia atlikti tam tikrus veiksmus.

Romėnų teisėje tam tikrai įpėdinių kategorijai norint priimti palikimą taip pat reikėjo išreikšti savo valią. Įpėdiniai, kurie nepriklausė mirusiojo šeimai, turėjo iškilmingai pareikšti savo valią priimti palikimą. Ši procedūra vadinosi *cretio*. Kadangi palikimo priėmimas buvo siejamas su valingais šių asmenų veiksmais, jie buvo *heredes voluntarii* (savanoriai).⁶

Kartais, atsiradus palikimui, įpėdiniai elgiasi pasyviai ir neišreiškia jokių veiksmų nei siekiant priimti, nei siekiant atsisakyti palikimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos teisėje tylėjimo negalima pripažinti valios priimti palikimą išreiškimu.⁷ Romėnų privatinėje teisėje šiuo klausimu nuomonė buvo nevienareikšmė. Pagal senąją *ius civile* „per tam tikrą

² I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.196

³ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje V. N. (V. N.) v J. M. ir M. N., Nr. 3K-3-299/2013, kat. 24.2, 34.3, 106.7, 114.11, 121.13

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2002 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-829/2002, kat. 15. 1, 15. 2. 1. 1, 27. 5, 30. 6, 87. 1, 117

⁶ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.198

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. M. Š., V. Kovergos IĮ ir kt., bylos Nr. 3K-3-442/2001

laiką nieko neatsakius, manyta, kad jis atsisako priimti palikimą. O Justiniano laikais atvirkščiai, laikyta įpėdinį sutinkant jį priimti.“⁸

Norint priimti palikimą, įpėdinis turi atlikti tam tikrus veiksmus, kurie turi būti išreikšti tinkama forma. LAT apie tinkamą valios išraišką siekiant priimti palikimą pasakė: „savo esme palikimo priėmimas yra vienašalis sandoris, kuriuo siekiama sukurti tam tikras teises pasekmes. Sandoriu, kaip tam tikru teisiniu veiksniu ir asmens valios aktu, sąmoningai siekiama tam tikro teisinio tikslo. Kiekvieno žmogaus valios veiksmo priešais yra jo ūkiniai, buitiniai ar kiti poreikiai, esantys akstinu sudaryti sandorį. Tačiau sandoriui sudaryti nepakanka tik asmens vidinės valios, būtina asmens valią išreikšti įstatymo nustatyta forma ir terminais, kad jo valią žinotų kiti asmenys. Tik toks valios išreiškimas gali sukelti civilines teises pasekmes.“⁹ Taigi, tinkamas palikimo priėmimas yra tada, kai palikimą priima tinkamas subjektas, įstatymo nustatyta forma per įstatymo nustatytą terminą pareiškdamas savo valią taip, kad ją žinotų kiti asmenys.

Palikimo priėmimas turi grįžtamąją galią, kas reiškia, kad įpėdiniui teisinės pasekmės atsiranda nuo palikimo atsiradimo momento. Tai patvirtina ir LAT praktika ir doktrina. LAT savo nutartyje pažymėjo, kad „nuosavybės teisė į paveldėtą turtą įgyjama palikimo priėmimu ir priklauso įpėdiniui nuo palikimo atsiradimo momento nepriklausomai nuo to, ar įpėdinis yra gavęs paveldėjimo teisės liudijimą.“¹⁰ A. Vileita pažymi, kad „įpėdinis, priėmęs palikimą, teises į jį įgyja nuo jo atsiradimo, o ne nuo priėmimo momento.“ 1964 m. civilinio kodekso (toliau 1964 m. CK) 587 str. 5 d. nurodo, kad „priimtas palikimas laikomas priklausančiu įpėdiniui nuo palikimo atsiradimo laiko.“¹¹ Dabartiniame Rusijos Federacijos civiliniame kodekse (toliau RF CK) taip pat pasakyta, kad palikimo įgijimo momentu pripažįstama palikimo atsiradimo diena.¹² Analogiška taisyklė įtvirtinta ir Prancūzijos civilinio kodekso 777 str.: „palikimo priėmimo įsigaliojimas siejamas su palikimo atsiradimo diena.“¹³ Autoriaus nuomone, siekiant teisinio aiškumo, tokia nuostata kaip „priimtas palikimas laikomas priklausančiu įpėdiniui nuo palikimo atsiradimo laiko,“¹⁴ (1964 m. CK 587 str.) galėtų būti suformuluota ir galiojančiame LR CK.

---

⁸ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.198

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-322/2009, kat. 34.5

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje R. L. v V. L., Nr. 3K-3-206/2009, kat. 34, 34.6

¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. 19-138)

¹² Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1152/>

¹³ Prancūzijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/.../Code_22.pdf

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. 19-138)

Palikimo įgijimo kontekste reikėtų paminėti ir Romėnų teisėje žinomą terminą – „gulintis palikimas“ (*hereditas iacens*). Akivaizdu, kad tarp palikėjo mirties ir palikimo priėmimo praeina tam tikras laiko momentas. Taigi, Romėnų teisėje tuo momentu palikimą sudarantis turtas neturėjo savininko ir pagal senąją *ius civile* tas turtas buvo laikomas bešeimininkiu ir jį paimti nebuvo vagystė.¹⁵ Asmuo, užvaldęs minėtą turtą, galėjo įgyti nuosavybės teisę į tą turtą įgyjamąja senatimi, t.y. po vienerių metų. Vėliau šis požiūris pasikeitė ir „imperatorius Markas Aurelijus bet kokį „gulinčio turto“ išgrobstymą prilygino nusikaltimui.“¹⁶ Lietuvos teisėje, palikimas nuo asmens mirties momento iki jo priėmimo yra turtas, neturtinis apibrėžto subjekto. Turto subjektas atsiranda tik priėmus palikimą.¹⁷

Romėnų teisėje įpėdinio teisė „laikyta asmenine ir jos perleidimas kitiems asmenims buvo labai ribojamas. Šaukiamam paveldėti asmeniui mirus, paveldėjimo teisė jo įpėdiniams neperėjo.“¹⁸ Vėliau pradėjo formuotis transmisijos institutas (*transmissio delatonis*). LR CK 5.58 str. taipogi numatyta įpėdinio teisių transmisijos galimybė, t.y. jei įpėdinis, paveldintis pagal įstatymą ar testamentą, miršta po palikimo atsiradimo, nespėjęs jo priimti per nustatytą terminą, tai jo teisę priimti jam priklausančią dalį pereina jo įpėdiniams. Pagal Lietuvos teisę, palikimo priėmimas nėra asmeninis sandoris, nes neveiksnių asmenų vardu palikimą priima jų tėvai ar globėjai (LR CK 5.56 str.) Paminėtina, kad analogiška norma numatyta ir Latvijos Respublikos civilinio kodekso 690 str., kuriame numatyta, kad „bet kas gali išreikšti ketinimą dėl palikimo priėmimo arba asmeniškai, arba per atstovą. Tokio atstovo dalyvavimas būtinas, kai priimti palikimą šaukiamas asmuo yra ribotai veiksnus arba nepilnametis <...>“¹⁹

Įstatymas draudžia priimti tik dalį palikimo, o kitos dalies atsisakyti, t.y. priimamas arba visas palikimas, arba nieko. LAT vienoje iš bylų pažymėjo, kad „paveldėjimas reiškia universalų palikėjo teisių ir pareigų perėmimą, taigi palikimo atsiradimo metu perimamas ne tik faktinis palikėjo turtas, bet ir tos turtinės teisės, kurios gali būti perduotos palikėjo nurodytam įpėdiniui.“²⁰ Paminėtina, kad įmanomos tokios situacijos, kai įpėdinis perima net tik jam žinomą turtą, bet ir tą, kuris perimant jam nežinomas, ir tai nedaro sandorio negaliojančiu. Paveldėjimo teisei būdingas universalumo principas kilęs iš Romėnų teisės.

¹⁵ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.198

¹⁶ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.199

¹⁷ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.107

¹⁸ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.199

¹⁹ Latvijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/The_Civil_Law.doc

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 09 d. nutartis civilinėje byloje *Č. O. v Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, 3K-7-5/2006

M. Jonaitis rašo: „paveldėjimo atveju palikėjo teisių ir pareigų visuma įpėdiniui pereinavo vieno sandorio pagrindu, todėl paveldėjimas yra universaliojo teisių perėmimo (universaliosios sukcesijos) pavyzdys. Įpėdinis tapdavo mirusiojo asmenybės tęsėju, o paveldėtas turtas *ipso iure* susiliedavo su nuosavu įpėdinio turtu.“²¹ Taigi, įpėdiniui pereinavo mirusiajam priklausiusios turtinės prigimtinės teisės ir pareigos, išskyrus tas subjektyvias teises, kurios buvo itin glaudžiai susijusios su palikėjo asmenybe. Paminėtina, kad universalumo principas Romėnų teisėje, kaip ir daugelio kitų senovės tautų teisėje, įsitvirtino ne iš karto, o gerokai vėliau.²²

Įstatyme nurodyta, kad negalima priimti palikimo iš dalies, su išlygomis ar sąlygomis. Analogiškas reikalavimas taikomas ir norint atsisakyti palikimo (LR CK 5.50 str. 1 d. ir 5.60 str. 1 d.). Taip pat įstatymas draudžia atsisakyti palikimo po to, kai įpėdinis padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą, kad jis priima palikimą arba prašo išduoti jam paveldėjimo teisės liudijimą (LR CK 5.60 str. 4 d.). Priešingu atveju, būtų pažeistas civilinių santykių stabilumas.

Romėnų teisė suformavo tris paveldėjimo rūšis. T.y. „seniausiais laikais, iki atsirandant Dvylikos lentelių įstatymams, paveldėta tik pagal įstatymą – *hereditas legitima*. Šis paveldėjimas nuo mirusiojo valios nepriklausė.“²³ Vėliau „silpnėjant šeimos nuosavybei, didėjant individo įtakai ir reikšmei ekonominiame gyvenime, šeimos galvos teisė disponuoti turtu stiprėjo. Jis įsigijo teisę spręsti, kam atiteks turtas jam mirus. Taigi, jau Senojoje Romoje greta *hereditas legitima* yra ir *hereditas testamentaria* (paveldėjimas pagal testamentą).“²⁴ Tuo metu buvo suformuota taisyklė, kad paveldėjimas pagal testamentą naikina paveldėjimą pagal įstatymą ir kad abi rūšys kartu būti negali. Bet siekiant apsaugoti artimų šeimos narių interesus, buvo suformuota trečioji paveldėjimo rūšis – privalomasis (būtinasis) paveldėjimas. Analogiškos taisyklės suformuotos ir Lietuvos teisėje (LR CK 5.2 str.). O teisę į privalomąją palikimo dalį numato LR CK 5.20 str., kurio paskirtis apsaugoti palikėjo vaikus, sutuoktinį, tėvus, kuriems palikėjo mirties dieną reikalingas išlaikymas.

Romėnų teisėje buvo žinomi trys palikimo priėmimo būdai:

1) *Cretio* – dalyvaujant liudytojams daromas formalus žodinis įpėdinio pareiškimas apie palikimo priėmimą;

²¹ M. Jonaitis *Romėnų privatinė teisė*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2014, p.267

²² I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.178

²³ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.179

²⁴ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.179

2) Jei nebuvo įsakmaus reikalavimo priimti *cretio* būdu, „palikimas galėjo būti priimamas niekaip griežčiau neformalizuotu valios išrėškimu – *nuda voluntas*.“²⁵ ;

3) *Pro herede gestio* – valia priimti palikimą pasireiškėdavo tuo, kad asmuo, pavyzdžiui, pradėdavo valdyti į paveldimo turto masę įeinančius daiktus, dengti mirusiojo skolas, išieškoti skolas iš palikėjo skolininkų. „Kitaip sakant, paveldėti šaukiamas asmuo atlikdavo tam tikrus veiksmus iš kurių atsiskleisdavo jo valia priimti palikimą. <...> Tai valios reiškimo konkludentiniais veiksmais (*per concludentia*) atvejis.“²⁶

Palikimo priėmimas reškia jo įgijimą. Kokie gi buvo palikimo priėmimo teisiniai padariniai? Remiantis universalumo principu, „paveldimas ir įpėdinio nuosavas turtas susiliedavo į vienalytę masę, t.y. įvykdavo *confusio bonorum* („turto susijungimas, sumaišymas“). Taigi, įpėdinis prisiimdavo sau palikėjo prievoles jo kreditorių atžvilgiu ir atsakomybę už palikėjo skolas.“²⁷ Vadinasi, įpėdinis priėmęs palikimą visiškai atsako už palikėjo skolas nepriklausomai nuo to ar joms padengti užtenka paveldėto turto, ar ne. Tokia situacija tęsėsi, kol „imperatorius Justinianas 531 m. įvedė bendrąją taisyklę, suteikiančią *beneficium inventarii* teisę visiems palikimą priimančioms įpėdinims.“²⁸ Pagal šią taisyklę įpėdinis, sudaręs paveldėto turto sąrašą (dalyvaujant liudytojams ir notarui), atsako tik tuo turtu, kuris buvo surašytas, bet ne daugiau. Analogiškai palikimo priėmimo būdai, kurie bus aptarti žemiau, galioja ir Lietuvos paveldėjimo teisėje, t.y. palikimo priėmimas paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui, palikimo priėmimas faktiškai pradėjus valdyti turtą bei palikimo priėmimas pagal turto apyrašą (LR CK 5.52 str., 5.53 str.).

Taigi, be jokios abejonės, Romėnų teisė buvo pagrindas formuojant šiuolaikinę paveldėjimo teisę, kadangi pagrindinės sąvokos bei svarbiausi paveldėjimo institutai buvo sukurti romėnų teisininkų.

Siekiat apibrėžti palikimo priėmimą, LAT pažymėjo: „palikimas atsiranda mirus palikėjui arba paskelbus jį mirusiu. Įpėdinis, siekdamas įgyti palikimą, turi jį priimti įstatyme nustatyta tvarka ir terminais. <...> Priimdamas palikimą ar jam tenkančią palikimo dalį, įpėdinis perima atitinkamą dalį palikėjo civilinių teisių. Tačiau palikimo priėmimas reiškia ne vien teisių, bet ir palikėjo civilinių pareigų perkėlimą įpėdiniui. Įtvirtindamas civilinių teisių santykių subjektų autonomijos principą paveldėjimo teisėje, įstatymo leidėjas palikėjo teisių ir pareigų perkėlimą sieja su paties įpėdinio valia šias teises priimti

²⁵ M. Jonaitis *Romėnų privatinė teisė*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2014, p.298

²⁶ M. Jonaitis *Romėnų privatinė teisė*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2014, p.298

²⁷ M. Jonaitis *Romėnų privatinė teisė*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2014, p.298

²⁸ I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis *Romėnų teisė*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999. p.179

ar nuo jų atsisakyti. Palikimo priėmimas savo esme yra vienašalis sandoris, kuriuo įpėdinis siekia sukurti tam tikras teises pasekmes – perimti palikėjo civilines teises ir pareigas. Priimdamas kaip palikimą turtą, nuosavybės teise priklausiusį palikėjui jo mirties metu, įpėdinis siekia įgyti nuosavybės teises į šį turtą nuo palikimo atsiradimo laiko (CK 587 straipsnio 4 dalis).²⁹

A. Vileita savo knygoje „Paveldėjimo teisė“ palikimo priėmimą apibrėžė sekančiai: „palikimo priėmimas – tai įpėdinio sudaromas vienašalis, neatšaukiamas ir besąlygiškas sandoris, pagal kurį įpėdinis, išreiškęs valią priimti palikimą, nuo palikimo atsiradimo momento tampa visų paveldimų palikėjo turtinių teisių subjektu.“³⁰ V. Gaivenis, A. Valiulis, palikimo priėmimą įvardija kaip „įpėdinio valios išreiškimą veiksmais, patvirtinančiais jo sutikimą įgyti teises į palikimą.“³¹

Apibendrinant, galima pažymėti, kad palikimo priėmimas – vienašalis besąlygiškas ir neatšaukiamas sandoris, pagal kurį tinkamas subjektas, įstatymo nustatyta forma per įstatymo nustatytą terminą pareiškęs savo valią priimti palikimą, nuo palikimo atsiradimo momento įgyja visas teises į palikimą ir prisiima visas pareigas kilusias ar galinčias kilti iš palikimo.

---

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje E.J., G.G. ir J.K. v T.Š. ir R.M., Nr. 3K-3-7/2001, kat. 25. 8. 2. , 30. 6.

³⁰ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.108

³¹ V. Gaivenis, A. Valiulis *Turto paveldėjimas: klausimai ir atsakymai*. Vilnius: Justitia, 2002. p. 61

2. Palikimo apsauga bei administravimas

Tarp palikimo atsiradimo momento bei palikimo priėmimo momento praeina tam tikras laiko tarpas. Tuo laikotarpiu palikimas (turtas) neturi apibrėžto subjekto. Tai yra taip vadinamas „gulintis palikimas.“ Kartais, ryšium su tuo, siekiant apsaugoti minėtą turtą nuo galimo pablogėjimo, žūties arba dingimo, atsiranda poreikis imtis atitinkamų priemonių turtui apsaugoti. Pasak Vileitos A., siekiant apsaugoti galimų įpėdinių teises, „palikimo atsiradimo vietos teismas privalo pasirūpinti palikimo apsauga. Teismas imsis palikimo apsaugos veiksmų tik gavęs notaro, policijos, savivaldybės, kitų juridinių ar fizinių asmenų pranešimą, kad mirusio asmens turtas liko be priežiūros, nes nežinomi įpėdiniai, jų nėra palikimo atsiradimo vietoje, įpėdiniai nenori ar negali priimti palikimo, bent vienas įpėdinis yra neveiksnius, palikėjas turi didelių skolų ar kitų aplinkybių, lemiančių palikimo apsaugą.“³² Autoriaus nuomone, Vileitos A. frazė nėra visiškai tiksli, nes notarai neteikia teismui pranešimų, kad yra poreikis imtis atitinkamų priemonių turtui apsaugoti, nes galiojantis Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 26 str. (toliau Notariato įstatymas)³³ nenumato notarams tokios pareigos. Pažymėtina, kad tik iki 2001 m. birželio 27 d. Notariato įstatymo 26 str. 2 p. buvo numatyta, kad notaras „imasi priemonių paveldimam turtui apsaugoti.“³⁴ Siekdamas apsaugoti paveldimą turtą, notaras turėjo jį aprašyti ir perduoti saugoti įpėdiniams ar kitiems suinteresuotiems asmenims.³⁵ Taigi, notarai negali atlikti notarinio veiksmo - imtis priemonių paveldimam turtui apsaugoti, nes šią funkciją nuo 2001 m. liepos 01 d. atlieka teismai (LR CK 5.64 str.).

LR CK 5.64 str. 1 d. nurodo atvejus, kai teismas privalo imtis priemonių palikimui apsaugoti. Teismas, gavęs žinią apie palikimo atsiradimą, imasi reikalingų priemonių palikimui apsaugoti jeigu:

- 1) nežinomi įpėdiniai,
- 2) įpėdinių nėra palikimo atsiradimo vietoje,
- 3) įpėdiniai nenori ar negali priimti palikimo,
- 4) nors vienas iš įpėdinių yra neveiksnius šioje srityje ar ribotai veiksnus šioje srityje.³⁶

Pažymėtina, kad palikimas gali būti saugomas testamentinių ar įstatyminių įpėdinių, kreditorių ar valstybės interesais. Paveldimas turtas saugomas, kol jį priims visi įpėdiniai,

³² A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.127

³³ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810

³⁴ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 20,26,27,31,45,46,47,48,51 str. ir IV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 55-1943 (2001-06-27)

³⁵ 1999-12-20 Teisingumo ministro įsakymas Nr. 362 dėl Laikinių notarinė veiksmų atlikimo metodinių taisyklių patvirtinimo

³⁶ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

o jeigu jis nepriimtas - kol pasibaigs terminas, nustatytas palikimui priimti (LR CK 5.64 str. 2 d.). Po to teismas, gavęs žinią apie palikimo atsiradimą, „paveda teismo antstoliui išsiaiškinti visas aplinkybes ir imasi priemonių apsaugoti palikimą.“³⁷ Tada antstolis sudaro palikimo apyrašą.

Kitas LR CK straipsnis numato palikimo administravimo galimybę. Tai reglamentuoja LR CK 5.55 str. Pagal minėtą straipsnį, palikimo administratorius gali būti skiriamas įpėdinio, kuris priėmė palikimą, prašymu, kai paveldima individuali įmonė, ūkininko ūkis arba palikėjo skolos gali viršyti palikimo vertę. Administratorius paskiriamas teismo nutartimi, įpėdinio iniciatyva. Administratoriaus teisės ir pareigos analogiškos testamentu vykdytojo teisėms ir pareigoms (LR CK 5.38 str.). Taipogi administratoriui taikomos *mutadis mutandis* LR CK ketvirtosios knygos normos, apibrėžiančios kito asmens turto administravimą. LR CK 5.38 str. bei 4.245 str. numato administratoriaus pareigą sudaryti turto apyrašą.

Palikimo administratorius nenustatomas, jeigu palikimas nėra didelis ir administravimo išlaidos viršytų palikimo vertę arba didžioji palikimo dalis būtų sunaudota administravimo išlaidoms padengti. Administravimas gali būti panaikintas, jeigu paaiškėja, kad administravimo išlaidos viršytų palikimo vertę (LR CK 5.55 str. 4 d.). Tokiu atveju sudaromas palikimo apyrašas. Taigi, teismui paskiriant palikimo administratorių, jį panaikinant ar visai neskiriant dėl ekonominių priežasčių, sudaromas apyrašas, o palikėjo skolos padengiamos tik iš palikimo.

A. Vileita civilinio kodekso penktosios knygos komentare rašo, kad „administravimas nustatomas tik kai nėra įpėdinių arba įpėdinis, nors ir priėmęs palikimą, dėl tam tikrų priežasčių nepradėjo jo valdyti.“³⁸

Būtina paminėti ir specialius atvejus, kai teismas skiria paveldimo turto palikimo administratorių. Tuos atvejus apibrėžia LR CK 5.65 sr. Tai yra atvejai, kai paveldimą turtą būtina tvarkyti ir to negali atlikti įpėdinis ar testamentu vykdytojas arba kai palikėjo kreditoriai pareiškia ieškinį prieš įpėdiniams priimant palikimą. Prie turto, kurį reikia tvarkyti, priskiriami ir individuali įmonė, ūkininko ūkis ir panašūs objektai. T.y. tokie objektai, kurie negali nutraukti savo veiklos dėl jų savininko mirties.³⁹

Pažymėtina, kad atlyginimas už administratoriaus darbą mokamas iš paveldimo turto, todėl teismas, prieš skiriant administratorių bei nustatant jam atlyginimą, būtinai turi

---

³⁷ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (4)//*Justitia*, Nr. 6, 2003, p.31.

³⁸ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.32.

³⁹ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (4)//*Justitia*, Nr. 6, 2003, p.32.

atsižvelgti į palikimo dydį, t.y. į individualios įmonės ar ūkininko ūkio turtinę padėtį, nes administratoriaus atlyginimas gali viršyti palikimo vertę arba sudaryti didžiąją jo dalį.

Taigi, administratorius skiriamas kai reikia tvarkyti palikimą, o įpėdinis ar testamentas vykdytojas to negali ar nenori daryti (pvz. dėl neveiknumo, ligų ar pan.), kai palikėjo skolos gali viršyti palikimo vertę arba kai kreditoriai pareiškia ieškinį, prieš priimant įpėdiniams palikimą. Administratorius dažniausiai skiriamas įpėdinių, kreditorių ar teismo iniciatyva, siekiant apsaugoti įpėdinių bei kreditorių teisinius interesus.

Palyginimui, Rusijos Federacijoje šitą institutą reguliuoja RF CK 1171 – 1174 str.⁴⁰ bei RF notariato įstatymo 61-73 str.⁴¹ Pagal RF CK 1171 str. imtis atitinkamų veiksmų palikimui apsaugoti privalo: a) notaras, b) kiti atitinkamus įgaliojimus turintys asmenys (savivaldos organai arba konsulinės įstaigos), c) testamentas vykdytojas.⁴² Notaras privalo imtis atitinkamų priemonių turtui apsaugoti, gavęs pareiškimą nuo suinteresuotų asmenų. Suinteresuoti asmenys: a) įpėdiniai, b) testamentas vykdytojas, c) savivaldos, globos ir rūpybos organai, d) kiti asmenys, suinteresuoti palikimo apsauga. Pažymėtina, kad notaras gali imtis atitinkamų veiksmų palikimui apsaugoti savo iniciatyva (RF notariato įstatymo 64 str.). Priemonės, kurių gali būti imtasi siekiant apsaugoti palikimą: a) apyrašo sudarymas, b) piniginių lėšų įnešimas į notaro depozitinę sąskaitą, c) turto, atsižvelgiant į jo sudėtį bei pobūdį, perdavimas saugoti specialioms įstaigoms.⁴³ Notaro veiksmus reguliuoja RF notariato įstatymo 61-73 str.⁴⁴ Notaras privalo atlikti palikimo apyrašą (RF notariato įstatymo 66 str.).

Taigi, Lietuvoje pagrindinis vaidmuo imtis atitinkamų priemonių palikimui apsaugoti po atitinkamų asmenų kreipimosi tenka teismui, o Rusijos Federacijoje – notarui. Palikimo apsaugos priemonės bei asmenų sąrašas pagal Lietuvos teisę ir pagal Rusijos federacijos teisę panašūs, išskyrus, kad Lietuvoje notaras neteikia teismui pranešimų, kad yra poreikis imtis atitinkamų priemonių turtui apsaugoti.

---

⁴⁰ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1171/>

⁴¹ Rusijos Federacijos notariato įstatymas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <https://notariat.ru/ddata/file-file/9936.pdf>

⁴² Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1171/>

⁴³ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1172/>

⁴⁴ Rusijos Federacijos notariato įstatymas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <https://notariat.ru/ddata/file-file/9936.pdf>

3. Palikimo priėmimo būdai

Kaip jau buvo minėta, norint įgyti palikimą, reikia jį priimti. Tik po to, kai įpėdinis tinkamai priims palikimą, jis galės pilnai tą turtą valdyti, naudoti bei juo disponuoti. Siekiant to tikslo bei atsižvelgiant į palikimo perėmimo universalumo principą įpėdinis gali rinktis iš kelių palikimo priėmimo būdų. Įstatymų leidėjas numatė kelis palikimo priėmimo būdus.

1964 m. CK 587 str. buvo numatyti du palikimo priėmimo būdai, t.y. įpėdinis buvo laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba kai pateikė palikimo atsiradimo vietos notariniam organui pareiškimą dėl palikimo priėmimo.⁴⁵ Dabartiniame LR CK nuo 2001 m. iki 2011 m. buvo įtvirtinti trys palikimo priėmimo būdai, t.y. 1) paduodant palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo, 2) pradėjus faktiškai valdyti, 3) kreipiantis į palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismą dėl turto apyrašo sudarymo.⁴⁶ 2011 m. buvo iš dalies pakeisti palikimo priėmimo būdai ir jų liko tik du, t.y. paduodant palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo, nurodant, kad pageidaujama priimti palikimą pagal apyrašą arba to nenurodant ir kitas būdas - palikimo priėmimas, faktiškai pradėjus turtą valdyti. Taigi, nuo 2011 m. liepos 13 d. LR CK 5.53 str. 2 d. numato, kad „įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo.“⁴⁷

Pagal 1964 m. CK įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas buvo apribota palikimo verte. „Priėmusysis už palikimą įpėdinis atsako už palikėjo skolas jam perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės ribose. Tokiais pat pagrindais atsako valstybė, kuriai atitenka turtas šio kodekso 593 straipsnyje nustatyta tvarka.“⁴⁸ (1964 m. CK 594 str.). Dabartinis LR CK, kaip ir LR CK normos galiojusios iki 2011 m., numato pasirinkimo galimybę: apriboti įpėdinio atsakomybę už palikėjo skolas tik paveldėtu turtu arba atsakyti ne tik paveldėtu turtu, bet ir savo turtu. Įpėdinis, priėmęs palikimą faktiniu valdymu arba padavęs pareiškimą palikimo atsiradimo notarui nereiškiant pageidavimo priimti palikimą pagal sudarytą apyrašą, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu. O įpėdinis, priėmęs palikimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu (LR CK 5.53 str. 1 d.).

Įstatyme nenumatyta, kad pareiškimo padavimo metu įpėdinis tiksliai žinotų, ar palikėjas turėjo skolų. Taipogi, augant šalies ekonomikai bei sparčiai populiarėjant įvairios

⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. [19-138](#))

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.3, 1.65, 2.139, 5.39, 5.50, 5.52, 5.53, 5.54, 5.60 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4130 (2011-07-13)

⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. [19-138](#))

formos kreditams bei paskoloms, didėja tikimybė, kad įpėdinis gali priimti palikimą nežinodamas apie palikėjo skolas. Nežiūrint į tai, tikriausiai dėl teisinio neišprusimo arba iš įpratimo, nepaisant notaro įspėjimų dėl galimų teisinių pasekmių, įpėdiniai dažniausia renkasi ne patį saugiausią palikimo priėmimo būdą, tai yra paduodant palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą nereiškiant pageidavimo priimti palikimą pagal sudarytą apyrašą, tokiu būdu atsakant visu savo turtu už palikėjo skolas. Pagal Notariato įstatymą 2 str. „notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šio įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų.“⁴⁹ To paties įstatymo 30 str. numato notaro pareigą „išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti.“⁵⁰ V. Nekrošius, S. Šaltauskienė pabrėžė, kad „konsultuoti klientą – viena iš svarbiausių suteikiamų notaro funkcijų, nes nuo konsultacijos priklauso notarinio veiksmo kokybė, teisingas šalių informavimas.“⁵¹

Taigi, šitame palikimo priėmimo etape labai svarbus vaidmuo tenka notarui, kuris turėtų išaiškinti įpėdiniui palikimo priėmimo tvarką ir pasekmes. Vadinasi, nuo tinkamai įvykdytos notaro pareigos bei įpėdinio tinkamo įstatymų supratimo priklauso įpėdinio pasirinktas palikimo priėmimo būdas ir, atitinkamai, jo atsakomybė už palikėjo skolas.

3.1. Palikimo priėmimas paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui bei su tuo susijusi problematika

Šiame skyriuje bus apžvelgta palikimo priėmimo procedūra ir reglamentavimas paduodant pareiškimą notarui. Bus aptarta, kokią reikšmę turi palikimo atsiradimo vieta bei kokia buvo doktrinos, notarų ir teismų praktikos pozicijos dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo, kadangi tai kėlė daug diskusijų notarų ir teismų praktikoje. Toliau bus atskleisti probleminiai aspektai, susiję su palikimo priėmimo bei kreditorių reikalavimų pareiškimo termino praleidimu.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, palikimo priėmimas paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui nereiškiant pageidavimo priimti palikimą pagal sudarytą apyrašą išlieka populiariausiu palikimo priėmimo būdu. Taigi, norint priimti palikimą, reikia paduoti pareiškimą palikimo vietos atsiradimo notarui. Palikimo atsiradimo vietą apibrėžia LR CK 5.4 str. kartu su 2.12 str. Taigi, t.y. vieta kur „palikėjas nuolat gyveno iki mirties.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810

⁵¹ V. Nekrošius, S. Šaltauskienė Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui vieneri metai: notarų patirtis. *Justitia*, 2002, Vilnius, Nr.4-6, p.4

Nuolatinė gyvenamoji vieta gali būti nustatoma remiantis tuo, kur palikėjas buvo registruotas (deklaruota gyvenamoji vieta) ir kur iš tikrųjų gyveno.⁵² Jeigu palikėjas buvo deklaravęs gyvenamąją vietą prie savivaldybės, paveldėjimo byla turėtų būti tvarkoma pas tą notarą, kurio paveldėjimo teritorijai priskirtas savivaldybės adresas (Notarų rūmų prezidiumo 2008 m. sausio 7 d. nutarimu Nr. 9.3 patvirtinta konsultacija (priedas Nr.5)).⁵³ Jeigu deklaruota gyvenamoji vieta ir vieta, kur iš tikrųjų gyveno palikėjas nesutampa, tuo atveju reikia remtis ta vieta, kur palikėjas iš tikrųjų gyveno. Taigi, asmens gyvenamoji vietovė yra pagrindinis kriterijus nustatant palikimo atsiradimo vietą. Jei asmens paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta nėra žinoma ar neapibrėžta konkrečiu adresu, LR CK 5.4 str. įtvirtina papildomus kriterijus, padedančius nustatyti palikimo atsiradimo vietą (vieta, kur palikėjas 6 mėn. prieš mirtį daugiausia gyveno, turto buvimo vieta, sutuoktinio gyvenamoji vieta, transporto priemonių registracijos vieta ir kt.). Kilus ginčui dėl asmens gyvenamosios vietos nustatymo, ją nustato teismas.

Palikimo atsiradimo vieta turi reikšmę ne tik nustatant, pas kurį notarą reikia kreiptis paduodant pareiškimą dėl palikimo priėmimo, bet ir nustatant, pas kurį antstolį reikia kreiptis dėl apyrašo sudarymo. Taipogi, norint, kad būtų nustatyta palikimo apsauga ar administravimas, reikia kreiptis į palikimo vietos atsiradimo teismą.

Remiantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtinta „Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika“, „notaro (notarų) veiklos teritorija turto paveldėjimo atvejams nustatoma notarui (notarams) steigiant notaro (notarų) biurą.“⁵⁴ Pažymėtina, kad „suinteresuoto asmens prašymu Notarų rūmų prezidentas arba jį pavaduojantis viceprezidentas gali nuspręsti turto paveldėjimo bylą priskirti kitam notarui, neatsižvelgdamas į teisingumo ministro nustatytą notaro (notarų) veiklos teritoriją turto paveldėjimo atvejams.“⁵⁵

Taigi, notarai turi savo apibrėžtas veikimo teritorijas ir įpėdinis privalo kreiptis dėl palikimo priėmimo būtent į tą notarą, kurio veikimo teritorijoje atsirado palikimas. Tik išimtiniais atvejais, pagal suinteresuoto asmens prašymą, Notarų rūmų prezidentas gali nuspręsti turto paveldėjimo bylą priskirti kitam notarui.

Įpėdinis, pageidaujantis paduoti pareiškimą notarui dėl palikimo priėmimo, privalo tai padaryti pats ar per įgaliotą asmenį. Pareiškimas dėl palikimo priėmimo gali būti

---

⁵² A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (1)//*Justitia*, Nr. 1-2, 2003, p.20

⁵³ Konsultacija „Dėl palikimo atsiradimo vietos,“ patvirtinta Notarų rūmų prezidiumo 2008 m. sausio 7 d. nutarimu Nr. 9.3

⁵⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtinta „Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika“, patvirtinta 2015 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. 1R-390

⁵⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtinta „Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika“, patvirtinta 2015 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. 1R-390

patvirtintas ir kito notaro. Tokiu atveju notaras, kuris patvirtino pareiškimą dėl palikimo priėmimo, privalo persiųsti pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui, pateikiant Testamentų registru pranešimą apie pareiškimo dėl palikimo priėmimo padavimą ne palikimo atsiradimo vietos notarui. „Pranešimą apie pareiškimo dėl palikimo priėmimo padavimą ne palikimo atsiradimo vietos notarui elektroniniu būdu ne palikimo atsiradimo vietos notaras, kuriam paduotas pareiškimas dėl palikimo priėmimo, perduoda nedelsdamas, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pareiškimo dėl palikimo priėmimo patvirtinimo.“⁵⁶

Kitas labai svarbus aspektas yra palikimo priėmimo terminas. Terminas, per kurį turi būti priimtas palikimas apibrėžtas LR CK 5.50 str., kuriame numatyta, kad „<...> nurodyti veiksmai turi būti atliekami per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos <...>.“⁵⁷ Notarų ir teismų praktikoje kilo nemažai diskusijų dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo. LR CK 5.3 str. 1 d. numatyta, kad „palikimo atsiradimo laiku laikomas palikėjo mirties momentas, o tuo atveju, kai jis paskelbiamas mirusiu, – diena, kurią įsiteisėjo teismo sprendimas paskelbti palikėją mirusiu, arba teismo sprendime nurodyta mirties diena.“⁵⁸ Trijų mėnesių palikimo priėmimo terminas pradedamas skaičiuoti kitą dieną po palikimo atsiradimo, t.y. po palikėjo mirties dienos (LR CK 1.118 str.). Vadinasi, palikimo priėmimo veiksmai turi būti atlikti atitinkamą termino paskutinio mėnesio dieną dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių (LR CK 1.119 str.) Tačiau kadangi notariniai veiksmai atliekami notaro biure, išskyrus Notariato įstatymo nustatytas išimtis (Notariato įstatymo 28 str.), terminas palikimui priimti baigiasi paskutinės termino dienos notaro biuro darbo laiko paskutinę valandą.

Pagal LR CK 5.50 str. 4 d., kuri galiojo iki 2015 m. liepos 8 d., „asmenys, kuriems paveldėjimo teisė atsiranda tik tuo atveju, kai kiti įpėdiniai palikimo nepriima, gali pareikšti sutikimą priimti palikimą per tris mėnesius nuo teisės priimti palikimą atsiradimo dienos.“ Remiantis LR CK 5.11 str. 2 d. „antros eilės įpėdiniai paveldi pagal įstatymą tik tai nesant pirmos eilės įpėdinių arba jiems nepriėmus ar atsisakius palikimo, taip pat tuo atveju, kai iš visų pirmos eilės įpėdinių atimta paveldėjimo teisė. Trečios, ketvirtos, penktos ir šeštos eilės įpėdiniai paveldi, jeigu nėra pirmesnės eilės įpėdinių, jeigu šie įpėdiniai atsisakė palikimo arba iš jų atimta paveldėjimo teisė.“ Taigi, aiškinant tas dvi normas atrodytų, kad terminas, per kurį galima buvo kreiptis pas notarą su pareiškimu dėl palikimo priėmimo

---

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl testamentų registro steigimo ir testamentų registro nuostatų patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2001-05-25, Nr. 44-1547; Nauja redakcija nuo 2016-10-12, paskelbta TAR 2016-10-19

⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. [19-138](#))

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

turi būti skaičiuojamas „trys plus trys“ būdu. Tai reiškia, kad tam tikrais atvejais palikimo priėmimas galėjo išsitempti net iki 18 mėnesių (kadangi 6 įpėdinių eilės). Tai labai ilgas laiko tarpas, kuriuo metu palikimas neturi apibrėžto subjekto, kas gali neigiamai atsiliepti kreditorių interesams bei visai civilinei apyvartai.

Pastaraisiais metais notarai praktikoje atsižvelgdavo į „testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijas“,⁵⁹ patvirtintas Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1, ir Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1 pavirtintoje konsultacijoje „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“⁶⁰ pateiktas rekomendacijas, pagal kurias visi įpėdiniai, pretenduojantys į palikimą, nepriklausomai nuo paveldėjimo būdo (pagal įstatymą ar pagal testamentą), įpėdinių eilės ar kitų aplinkybių, pareiškimą dėl palikimo priėmimo palikimo atsiradimo vietos notarui turi pateikti per tris mėnesius nuo palikėjo mirties dienos. „Skaičiuojant palikimo priėmimo terminą, pratęsti jį kiekvienai žemesnei įpėdinių eilei Lietuvos notarų rūmai nerekomenduoja, kadangi, jų nuomone, tai gali pažeisti tiek įpėdinių, tiek paveldimo turto bendraturčių, kreditorių, tiek valstybės, tiek kitų trečiųjų asmenų interesus. Palikimo priėmimo termino pratęsimas kiekvienai vėlesnei įpėdinių eilei (pvz., antros eilės įpėdiniams – per 6 mėn., trečios eilės – per 9 mėn. ir t. t.) sudarytų sąlygas vilkinti paveldėjimo procedūras ir paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą.“⁶¹ Teismų praktika pasuko kitu keliu ir kitaip išaiškino normas dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo. LAT nutartyse priimtose bylose Nr. 3K-3-441/2009 bei 3K-3-523/2014 buvo suformuota kitokia LR CK 5.50 straipsnio nuostatų, reguliuojančių palikimo priėmimo termino skaičiavimą, aiškinimo ir taikymo praktika. „Jeigu įpėdinis nusprendžia priimti palikimą, tai pradeda paveldimą turtą valdyti arba pareiškia apie palikimo priėmimą CK 5.50 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka. Kol įpėdinis per įstatyme nustatytą terminą neišreiškia valios dėl palikimo priėmimo, tol kitiems įpėdiniams nepereina teisė priimti palikimą. Įstatyme nustatytais atvejais teisė priimti palikimą gali atsirasti ne palikėjo mirties dieną, o vėliau. Jeigu įpėdinis atsisako nuo palikimo arba neatlieka jokių veiksmų, kurie patvirtintų, jog jis priėmė palikimą, teismų praktikoje, paveldėjimo teisės doktrinoje pripažįstama, kad jis į paveldėjimo santykius neįstojo arba iš jų pasitraukė ir paveldėjimo santykiai nutrūko (CK 5.50 straipsnio 1 dalis, 5.60 straipsnio 1, 2 dalys). <...> CK 5.50 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata, kad asmenys, kuriems paveldėjimo teisė atsiranda tik tuo atveju, kai kiti

⁵⁹ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

⁶⁰ Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1

⁶¹ Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1

įpėdiniai palikimo nepriima, gali pareikšti sutikimą priimti palikimą per tris mėnesius nuo teisės priimti palikimą atsiradimo dienos, pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų be pagrindo aiškinta kaip nustatanti taisyklę, jog nors kai kurių eilių įpėdinių visai nėra, penktos eilės įpėdiniui teisė priimti palikimą atsiranda tik po 12 mėnesių nuo palikimo atsiradimo dienos (CK 5.3 straipsnis), o šeštos eilės įpėdiniui ši teisė atsiranda po 15 mėnesių nuo palikimo atsiradimo dienos. Toks šios normos aiškinimas nesuderinamas su paveldėjimo teisinių santykių reglamentavimo paskirtimi, kuri jau pirmiau nurodyta kasacinio teismo, nes be pagrindo varžoma atitinkamos eilės įpėdinio teisė į palikimą tais atvejais, kai nėra aukštesnės eilės įpėdinių.⁶²

Taigi, LAT atkreipė dėmesį, kad CK 5.50 str. 3 ir 4 dalyse įtvirtintas vienodas trijų mėnesių terminas teisei priimti palikimą įgyvendinti prasideda skirtingais momentais: vienu atveju jis siejamas su palikimo atsiradimo momentu, o kitu – su teisės paveldėti atsiradimo momentu, atitinkamai ir teisė priimti palikimą galėjo atsirasti ne palikėjo mirties dieną, o vėliau.

Kitoje byloje, LAT atkreipė dėmesį, kad: "Notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1 patvirtintoje konsultacijoje „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ ir Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų tvarkymo rekomendacijoje, patvirtintose 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr.11.1, yra išaiškinta, kad visi įpėdiniai, pretenduojantys į palikimą, nepriklausomai nuo paveldėjimo būdo (pagal įstatymą ar pagal testamentą), įpėdinių eilės ir kitų aplinkybių, pareiškimą apie palikimo priėmimą ar sutikimą priimti palikimą palikimo atsiradimo vietos notarui turi pateikti per tris mėnesius nuo palikėjo mirties dienos. Šiomis nuostatomis rėmėsi byla nagrinėję teismai atmesdami skundą. Teisėjų kolegija pažymi, kad nurodyti išaiškinimai neatitinka teismų praktikoje pateikiamo tų pačių teisės normų aiškinimo ir taikymo, yra skirti notarams, rekomendacinio pobūdžio, todėl nėra privalomi.⁶³ Po šio LAT teisėjų kolegijos išaiškinimo 2014 m. lapkričio 27 d. Lietuvos notarų rūmai nutarimu Nr. 12.1.2 pakeitė savo 2011 m. konsultaciją „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“,⁶⁴ atsižvelgdami į LAT suformuotą poziciją. Tačiau 2015 m., siekiant LR CK nuostatų, reguliuojančių palikimo priėmimo termino skaičiavimą, aiškumo ir vienareikšmiško taikymo praktikoje kartu užtikrinant paveldėjimo procedūrų operatyvumą ir efektyvumą, Lietuvos notarų rūmai

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje N. V. v L. K. Nr. 3K-3-441/2009, kat. 34.1, 34.3, 34.6, 23

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2014, kat. 34.3

⁶⁴ Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1

inicijavo LR CK 5.50, 5.57 ir 5.63 straipsnių pakeitimą.⁶⁵ Taigi, nuo 2015 m. liepos 08 d., po atitinkamų LR CK 5.50, 5.57 ir 5.63 straipsnių pakeitimų, palikimo priėmimo terminai LR CK 5.50 straipsnio 2 dalyje nurodytiems veiksams, kuriais priimamas palikimas, atlikti visiems įpėdiniams, nepriklausomai nuo to, kada jiems atsiranda paveldėjimo teisė, skaičiuojami nuo to paties CK 5.50 straipsnio 3 dalyje nurodyto momento – palikimo atsiradimo dienos. Taigi, visi įpėdiniai, pretenduojantys į palikimą, nepriklausomai nuo paveldėjimo būdo (pagal įstatymą arba pagal testamentą), įpėdinių eilės ir kitų aplinkybių, pateikti pareiškimą dėl palikimo priėmimo arba pradėti faktiškai valdyti paveldimą turtą turėtų per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo momento (kaip jis apibrėžtas CK 5.3 straipsnyje). Šitie pakeitimai įnešė daugiau aiškumo ir apibrėžtumo palikimo priėmimo termino skaičiavime, kas leis labiau atsižvelgti tiek į įpėdinių, tiek į paveldimo turto bendraturčių, palikėjo kreditorių bei valstybės interesus.

Vadinasi, pagal dabartinį reguliavimą terminas veiksams, kuriais priimamas palikimas, atlikti visiems įpėdiniams, nepriklausomai nuo to, kada jiems atsiranda paveldėjimo teisė, būtų skaičiuojamas nuo to paties CK 5.50 straipsnio 3 dalyje nurodyto momento - palikimo atsiradimo dienos ir, nepaisant įpėdinio atliktų veiksmų, kuriais priimamas palikimas, palikimas bus laikomas priimtu tik tokiu atveju, jeigu nėra aukštesnės eilės įpėdinio atliktų veiksmų, kuriais priimtas palikimas. Tokiu atveju, notaras turėtų priimti visų įpėdinių (nepriklausomai nuo paveldėjimo būdo, įpėdinių eilės ir kitų aplinkybių), pretenduojančių į palikimą per 3 mėnesių terminą nuo palikimo atsiradimo dienos, pareiškimus, pranešant apie tai per tris darbo dienas elektroniniu būdu Testamentų registru. Pasak Vileitos A., notaras, visais atvejais privalo priimti ir užregistruoti pareiškimą dėl palikimo priėmimo ar jo atsisakymo, nors ir nebūtų pridėti atitinkami dokumentai, patvirtinantys palikėjo mirties faktą bei įpėdinio giminystę su palikėju.⁶⁶ „Paaikšėjus, kad Testamentų registru perduoti duomenys apie palikimą priėmusį įpėdinį, kuris neturi teisės paveldėti, nes palikimą įstatymo nustatytu terminu priėmė aukštesnės eilės įpėdinis ar įpėdinis pagal testamentą, notaras, vadovaudamasis Testamento registro nuostatų 54 punktu, pateikia Testamentų registru duomenis, kad prie palikimo priėmimo fakto būtų įrašyta pastaba, kurioje nurodoma, kad įpėdinis neteko teisės paveldėti.“⁶⁷

Palyginimui, Rusijos Federacijos galiojantis reguliavimas numato 6 mėnesių terminą palikimui priimti. Ypatumas, palyginus su LR CK, tame, kad pagal RF CK, jei įpėdinis

⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.50, 5.57 ir 5.63 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, TAR, 2015-07-07, Nr. 11103

⁶⁶ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.111

⁶⁷ Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2014 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 12.1.2

buvo nušalintas nuo palikimo priėmimo arba jo atsisakė, tai asmuo, įgijęs paveldėjimo teisę, gali priimti palikimą per 6 mėnesių terminą, kuris skaičiuojamas ne nuo palikimo atsiradimo dienos, bet nuo teisės paveldėti atsiradimo dienos, kas atsitinka vėliau nei palikimo atsiradimo diena. Kitoks terminas taikomas, jeigu įpėdinis nepriima palikimo per jam nustatytą 6 mėnesių terminą, t.y. jis neatliko jokių veiksmų. Tokiu atveju, paskesnių eilių įpėdiniams ar antriniam įpėdiniui pagal testamentą, teisė priimti palikimą atsiranda praėjus 6 mėnesių terminui nuo palikimo atsiradimo dienos ir taikomas tik 3 mėnesių terminas palikimui priimti (RF CK 1154 str.).⁶⁸

1964 m. CK, kaip ir dabartiniame RF CK, buvo numatytas 6 mėnesių terminas palikimui priimti. Ruošiant naująjį CK tas terminas buvo sutrumpintas iki 3 mėnesių siekiant užtikrinti paveldėjimo procedūrų operatyvumą bei efektyvumą, bet teismai suformavo tokias palikimo priėmimo termino skaičiavimo taisykles, kurios neleido pilnai pasiekti užsibrėžto tikslo. Taigi, manytina, kad tik nuo 2015 m. liepos 08 d. po atitinkamų LR CK 5.50, 5.57 ir 5.63 straipsnių pakeitimų, dabar galiojančios CK normos panaikino prielaidas paveldėjimo procedūrų vilkinimui bei labiau užtikrina įpėdinių, palikėjo kreditorių bei valstybės interesus nei RF CK ar 1964 m. CK normos.

Kad įgyti palikimą, įpėdinis turi jį priimti per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos, tačiau neretai pasitaiko, kad įpėdiniai dėl skirtingų priežasčių praleidžia įstatyme numatyta terminą. LR CK 5.57 str. numato, kad teismas gali atnaujinti palikimo priėmimo terminą, jei jis buvo praleistas dėl svarbių priežasčių. Įstatymas nenustato, kokios priežastys gali būti laikomos svarbiomis. Tai kiekvienu individualiu atveju nustato teismas, įvertinant konkrečias aplinkybes. Vadinasi, įpėdinis, praleidęs palikimo priėmimo terminą, privalo kreiptis į teismą su prašymu atnaujinti praleistą palikimo priėmimo terminą, nurodant termino praleidimo priežastis. Pasak Vileitos A., svarbiomis priežastimis gali būti laikoma: „įpėdinio liga (ypač sunki), ilgas buvimas užsienio šalyje, globėjų ar rūpintojų piktnaudžiavimas savo teisėmis, netinkamas pareigų vykdymas (laiku nepriima nepilnamečio ar neveiksnaus įpėdinio palikimo, trukdo priimti palikimą nevysiškai veiksniam ar ribotai veiksniam įpėdiniui). Svarbiomis laikytinos ir tokios priežastys kaip baudžiamosios bylos iškėlimas įpėdiniui, jo areštas, tragiški įvykiai, paveikę pati įpėdinį ar jo artimuosius.“⁶⁹ Tačiau LAT, savo poziciją dėl buvimo užsienio valstybėje laikymo svarbia priežastimi apibrėžė sekančiais: „atsižvelgiant į kasacinio teismo praktiką, apeliacinės instancijos teismas asmens gyvenimo kitoje valstybėje aplinkybę be pagrindo

⁶⁸ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1154/>

⁶⁹ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.34

laikė objektyviai sutrukdžiusia atlikti palikimo priėmimo veiksmus. <...> Svarbiausia (esmine) termino atnaujinimo aplinkybe teismai laikė aplinkybę, kad pareiškėjas nuolat gyvena kitoje valstybėje (Latvijos Respublikoje). Teisėjų kolegija pažymi, kad toks aplinkybės vertinimas kaip svarbios ir objektyviai sutrukdžiusios laiku kreiptis dėl palikimo priėmimo neatitinka teismų praktikos, pagal kurią gyvenimas užsienyje *per se* netraktuojamas kaip objektyvi priežastis, trukdanti priimti palikimą atvykus į Lietuvą, pasinaudojant diplomatinių ar konsulinių tarnybų paslaugomis.⁷⁰

Pažymėtina, kad „terminas palikimui priimti gali būti pratęsimas tik tokiam įpėdiniui, kuris turėjo valią palikimą priimti, tačiau dėl susidėjusių individualių gyvenimo aplinkybių negalėjo atlikti įstatymo nustatytų palikimo priėmimo veiksmų. Nesant realiai sutrukdžiusių kliūčių, laikytina, kad įpėdinis, turėdamas apsisprendimo laisvę, nepareiškė noro priimti palikimą.“⁷¹ Taigi, labai svarbu, kad įpėdinis, turėjęs valią priimti palikimą, dėl objektyvių priežasčių būtų negalėjęs to padaryti, nes kartais įpėdiniai net nežino apie tam tikro palikėjo turto egzistavimą ir tuo nesidomi. Pabrėžtina, kad „teismo praktikoje laikomasi nuostatos, jog paveldimo turto masės nežinojimas nėra priežastis pratęsti praleistą terminą palikimui priimti.“⁷²

LAT suformavo taisyklės, ką privalo padaryti teismas, nagrinėjantis įpėdinio prašymą pratęsti terminą palikimui priimti. Teismas turi: „1) nustatyti, ar egzistavo pareiškėjo nurodytos aplinkybės, kuriomis jis remiasi kaip svarbiomis priežastimis, sutrukdžiusiomis priimti palikimą; 2) įvertinti, ar jos yra svarbios pateisinti termino praleidimą; 3) išsiaiškinti palikimą priėmusių įpėdinių ar kitų suinteresuotų asmenų poziciją dėl termino pratęsimo. Teismai, sprendami klausimą dėl termino palikimui priimti pratęsimo, turi įvertinti ne tik objektyvias aplinkybes, dėl kurių terminas buvo praleistas, ir tai, kiek jis buvo praleistas, bet ir kitas teisinę reikšmę turinčias priežastis, trukdžiusias asmeniui laiku kreiptis dėl palikimo priėmimo. Klausimą, ar konkrečios priežastys pripažintinos svarbiomis, teismai turi spęsti atsižvelgdami į terminų, nustatytų palikimui priimti, paskirtį, teisinius padarinius, konkrečias bylos aplinkybes, byloje dalyvaujančių šalių elgesį, asmens, prašančio pratęsti terminą teisinį statusą, pareiškėjo elgesį bei kitas reikšmingas aplinkybes, taip pat protingumo, sąžiningumo bei teisingumo kriterijus (CK 1.5 straipsnis). Vertinant pareiškėjo elgesį, būtina atsižvelgti į tai, ar jis buvo pakankamai atidus, sąžiningas ar priešingai, savo teises įgyvendino nerūpestingai, aplaidžiai. Šia

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-182-421/2016, kat. 2.4.1.3, 2.4.1.5, 2.4.1.6

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2014, kat. 34.4.9, 34.4.10, 128.19

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2011, kat. 34.5, 114.11

prasme kiekvienam konkrečiam atvejui taikytini ne vidutiniai, o individualūs sąžiningo, atidaus bei rūpestingo asmens elgesio standartai.⁷³ Taigi, kiekvienu konkrečiu atveju vertintina aplinkybių visuma, papildomai taikant ne vidutinius, o individualius sąžiningo, atidaus bei rūpestingo asmens elgesio standartus.

Paminėtinas probleminis aspektas, susijęs su galimu ginču tarp jau priėmusių palikimą įpėdinių ir įpėdinių, kurie per įstatymo nustatytą terminą nepriima palikimo, bet praėjus tam tikram laikui, pareiškia savo teises į palikimą. Taip atsitinka dažniausiai dėl kelių priežasčių: 1) palikėjai žino apie palikimo atsiradimą, bet mano, kad neturi teisės paveldėti (pvz. dėl įstatymų nežinojimo arba pasitikėjimo kitu įpėdiniu, kuris žada, kad pats priims palikimą, o po to padalins jį tarp likusių įpėdinių); 2) įpėdiniai nepriima palikimo, nes žino tik apie dalį paveldimo turto, kuris yra menkavertis, bet paaiškėjus naujoms aplinkybėms, t.y. sužinoję apie kitą turto dalį, pareiškia savo teises. Situaciją, kai nekyla konflikto tarp įpėdinių, jau priėmusių palikimą ir pareiškusių savo teisę į palikimą praėjus nustatytam terminui reglamentuoja LR CK 5.57 str. 1 d.: „Palikimas gali būti priimamas pasibaigus terminui ir be kreipimosi į teismą, jeigu su tuo sutinka visi kiti priėmę palikimą įpėdiniai.“⁷⁴ Tokiu atveju konfliktas tarp įpėdinių mažiausiai tikėtinas ir palikimas priimamas nesikreipiant į teismą.

Situacija, kai tarp įpėdinių kyla ginčas, sprendžiama kreipiantis į teismą dėl palikimo priėmimo termino atnaujinimo. Kaip jau buvo minėta, spręsti dėl termino atnaujinimo palikimui priimti gali tik teismas. Kadangi palikimo priėmimas turi retroaktyvų veikimą, o tai sukelia civilinių santykių nestabilumą ir yra susiję su neigiamomis pasekmėmis palikimą priėmusiems įpėdiniams. Teismų praktikoje yra nusistovėjusi pozicija – riboti retroaktyvumo problemą sprendžiant klausimą dėl termino pratęsimo.⁷⁵ Pabrėžtina, kad LR CK 5.57 str. 2 d. taip pat riboja retroaktyvų pavėluoto palikimo priėmimo veikimą, kadangi „įpėdiniui, praleidusiam palikimo priėmimo terminą, perduodama iš jam priklausančio, kitų įpėdinių priimto ar perėjusio valstybei turto tik tai, kas išliko natūra, taip pat lėšos, gautos realizavus kitą jam priklausančią turto dalį.“⁷⁶ J. Stripeikienė savo straipsnyje pabrėžia „natūra išlikęs turtas“ sąvokos svarbą LR CK 5.57 str. 2 d. taikymo atžvilgiu. LAT spręsdamas dėl termino priimti palikimą pratęsimo konstatavo: „kasatorei per įstatyme nustatytą terminą nepriėmus palikimo, termino palikimui priimti pratęsimas nesukels jai

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-182-421/2016, kat. 2.4.1.3, 2.4.1.5, 2.4.1.6

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

⁷⁵ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.16

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864

teisinių pasekmių, nes pareiškimė nurodytas turtas, galėjęs būti paveldėjimo objektu, natūra yra valdomas trečiųjų sąžiningų asmenų.⁷⁷ Vadinasi, „fiziškai turtas gali būti išlikęs, tačiau teismai pripažino, kad teisiškai turto natūra nebeišliko.“⁷⁸ Taigi, siekiant išlaikyti civilinių santykių stabilumą bei apibrėžtumą reikia riboti retroaktyvų palikimo priėmimo veikimą.

Kitas probleminis aspektas susijęs su kreditorių reikalavimų pareiškimo terminu. LR CK 5.63 str. 1 d. nustato 3 mėnesių terminą nuo palikimo atsiradimo dienos, per kurį kreditoriai gali pareikšti reikalavimus priėmusiems palikimą įpėdiniams, testamentu vykdytojui, palikimo administratoriui arba pareikšti ieškinį teisme dėl paveldimo turto. Pažymėtina, kad šis terminas atitinka LR CK 5.50 str. 3 mėnesių nustatytam terminui palikimui priimti. LAT pabrėžė, kad „palikėjo kreditoriaus reikalavimo pareiškimo CK 5.63 straipsnio prasme tikslas yra suteikti įpėdiniui informaciją apie palikėjo kreditorių turtines pretenzijas į palikėjo turtą, nes informacija apie palikėjo kreditorius padeda įpėdiniui apsispręsti, ar jam apskritai priimti palikimą, o jeigu priimti, tai kokiu būdu.“ T.y. priimti palikimą pagal antstolio sudarytą apyrašą ir atsakyti kreditoriams paveldėto turto ribose (LR CK 5.53 str.) ar priimti palikimą be apyrašo ir atsakyti palikėjo kreditoriams visu savo turtu (LR CK 5.52 str.). Taigi, palikėjo kreditorių reikalavimų pareiškimas per nurodytą terminą turi labai svarbią įtaką įpėdinio apsisprendimui dėl palikimo priėmimo būdo.

LAT taip pat yra pažymėjęs, kad: „CK 5.63 straipsnio nuostatomis siekiama ir kitų tikslų, ne tik informuoti įpėdinius apie kreditorių reikalavimus. Pagal šio straipsnio 2 dalį kreditorių reikalavimai pareiškiami neatsižvelgiant į jų patenkinimo terminų suėjimą. Ši įstatymo nuostata ir nustatyti trijų mėnesių atnaujinamasis bei maksimalus trejų metų naikinamasis terminai kreditorių reikalavimams pareikšti (CK 5.63 straipsnio 1, 4 dalys) sudaro prielaidas civilinių teisinių santykių stabilumui bei apibrėžtumui.“⁷⁹

Pabrėžtina, kad palikėjo kreditorių reikalavimų pareiškimo terminas skaičiuojamas būtent nuo palikimo atsiradimo dienos, ką patvirtina teismų praktika. „Iš CK 5.63 straipsnio formuluotės matyti, kad įstatyme nustatyta palikėjo kreditorių teisė pareikšti reikalavimus per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos. Šios teisės normos negalima aiškinti taip,

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2009, kat. 34, 34.5

⁷⁸ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.18

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-540/2011, kat. 95.5

kad nurodytas terminas būtų skaičiuojamas kokia nors kitokia tvarka.⁸⁰ Priešingu atveju, paveldėjimo procesas gali užsitęsti neapibrėžtą laiko tarpą, o įpėdinių interesai nebūtų apsaugoti nuo nepagrįstai ilgai uždelstų pareikšti palikėjo kreditorių reikalavimų. Tokiu būdu nebūtų užtikrintas nei įpėdinių, nei palikėjo kreditorių teisinis tikrumas bei civilinių teisinių santykių stabilumas.

J. Stripeikienė rašo, kad sunkumų kyla, kai kreditorius nepareiškia savo reikalavimų įpėdiniams per įstatyme nustatytą 3 mėnesių terminą „ir įpėdinis neturėdamas informacijos apie gresiančią riziką priima palikimą ne pagal apyrašą, o kreditorius pareiškia reikalavimą jau po palikimo priėmimo.“⁸¹ Tokie atvejai pakankamai dažni dėl kelių priežasčių: 1) per trumpo termino kreditoriniams reikalavimams pareikšti; 2) įstatymas nenumato prievolės jokiam subjektui informuoti kreditorius apie palikėjo mirtį bei atsiradusią pareigą reikšti savo reikalavimus palikėjui. Vadinasi, kreditoriai gali sužinoti apie palikėjo mirtį po kreditorių reikalavimų pareiškimo termino pabaigos. Todėl, siekiant apsaugoti kreditorių teisėtus interesus, LR CK 5.63 str. 4 d. numato galimybę teismui praleistą terminą atnaujinti, jei jis buvo praleistas dėl svarbių priežasčių ir nuo palikimo atsiradimo dienos nepraėjo daugiau kaip treji metai. Sprendžiant tokio pobūdžio bylas teismas privalo užtikrinti ne tik kreditoriaus, bet ir įpėdinio, jau priėmusio palikimą, interesus bei lūkesčius. „Tais atvejais, kai po palikimo priėmimo kreditorius, praleidęs CK 5.63 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, siekia įgyvendinti savo reikalavimą iš paveldėto turto, o palikimą priėmęs įpėdinis su kreditoriaus reikalavimu nesutinka, teismas, sprenddamas dėl termino pratęsimo CK 5.63 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka, turi įvertinti ne tik termino praleidimo priežasčių svarumą, bet ir padarinius, atsirandančius palikimą priėmusiam įpėdiniui, jei terminas būtų pratęstas (pvz., įvertinti, ar palikimą sudarantis turtas yra išlikęs ir pan.).“⁸² „Įpėdiniams priėmus palikimą, susiformuoja nauji nuosavybės teisiniai santykiai (CK 4.47 straipsnio 2 punktas), kurių stabilumo užtikrinimas turi būti derinamas su kreditorių teisių apsauga.“⁸³ Įpėdiniai, priėmę palikimą ne pagal apyrašą ir vėliau sužinoję apie kreditorių reikalavimus, turi galimybę užginčyti palikimo priėmimą pagal LR CK 1.90 str., nurodant, kad sandoris (palikimo priėmimas) sudarytas iš esmės suklydus. Manytina, kad įrodyti minėtą pagrindą labai sudėtinga, nes šitame sandoryje yra būtinas

---

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-190/2009, kat. 24.1, 34.5, 73.2.6.1

⁸¹ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.12

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje J. V. v L. T., M. B., L. T., Nr. 3K-3-123/2014, kat. 34.5, 35.3.1, 42.10

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014. kat. 34.5

notaro dalyvavimas, kuris kaip valstybės įgaliotas asmuo „privalo išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti.“⁸⁴ LAT pabrėžė, kad: „notaras įpėdiniui, siekiančiam priimti palikimą, turėtų išaiškinti, kad jis vėliau atsisakyti palikimo nebegalės ir kad, priimdamas palikimą, paveldės visas palikėjo turėtas turtines (tam tikrais atvejais ir neturtines) teises ir prievolės, nepriklausomai nuo to, ar apie jas žinojo.“⁸⁵ Papildomai tais atvejais, kai įpėdinis nepageidauja priimti palikimo pagal apyrašą, notarams rekomenduotina ne tik išaiškinti galimas pasekmes, bet ir pareiškime nurodyti: „man yra žinoma, kad vadovaujantis LR CK 5.52 str. 1 d., priimdamas palikimą paduodamas pareiškimą notarui ir neprašydamas sudaryti paveldimo turto apyrašo, už palikėjo skolas atsakau visų savo turtu išskyrus Civiliniame kodekse numatytus atvejus.“⁸⁶ J. Stripeikienė rašo, kad „teisinė klaida negali būti pakankamas pagrindas taikyti CK 1.90 str., o faktinis nežinojimas apie palikėjo skolas taip pat dažniausiai negalės būti pateisintas atsižvelgiant į universalios turto paveldėjimo principą, nes įpėdinis priimdamas palikimą ne pagal apyrašą visada rizikuoja.“⁸⁷ Taigi, teismui sprendžiant dėl minėto termino atnaujinimo reikia balansuoti tarp kreditorių ir įpėdinio interesų siekiant užtikrinti teisinį stabilumą bei apibrėžtumą.

2014 m. LAT plėtodamas savo praktiką dėl LR CK 5.63 str. išaiškino, kad: „CK 5.63 straipsnio 1 dalyje nustatytas trijų mėnesių terminas yra specialusis terminas, skirtas kreditoriaus teisei įgyvendinti ir yra kreditoriaus teisės nukreipti reikalavimą į skolininko įpėdinius įgyvendinimo sąlyga. Tai nėra ieškinio senaties terminas, nes nenustato laiko, per kurį turi būti kreipiamasi į teismą dėl pažeistos teisės gynimo. Kadangi tai ne ieškinio senaties terminas, tai jam netaikomos įstatymo nuostatos, kurios nustatytos ieškinio senaties terminui. Pvz., nereikalingas suinteresuotos bylos šalies prašymas, o teismas CK 5.63 straipsnį taiko *ex officio* (pagal pareigas), t.y. patikrina, ar kreditorius yra pareiškęs apie savo reikalavimą įpėdiniams CK 5.63 straipsnyje nustatytais būdais ir terminais. Jeigu kreditorius praleido įstatymo nustatytą trijų mėnesių terminą reikalavimams palikimą priėmusiems įpėdiniams pareikšti ir kyla ginčas dėl šio specialiojo termino atnaujinimo, tai teismas kreditoriaus prašymu nustato, dėl kokių priežasčių jis šį terminą praleido, o nustatęs, kad priežastys buvo svarbios, sprendžia dėl jo atnaujinimo, jeigu nėra suėjęs

---

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 1 d. nutartis *civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2012, kat. 34.5*

⁸⁶ Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo pagal apyrašą“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3

⁸⁷ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.15

naikinamasis trejų metų terminas.⁸⁸ Taigi, teismas *ex officio* patikrina, ar kreditorius yra pareiškęs apie savo reikalavimą įpėdiniams CK 5.63 straipsnyje nustatytais būdais ir terminais. Tik nustatęs, kad kreditorius praleido nustatytą terminą, sprendžia, ar priežastys buvo pakankamai svarbios, kad jis galėtų atnaujinti terminą.

Įstatymų leidėjas nedetalizuoja, kokios priežastys laikomos svarbiomis. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju teismas savo diskrecija, atsižvelgęs į faktų visumą, vertina termino praleidimo priežasčių svarbumą. Taigi, vertinamieji kriterijai formuojami teismų praktikoje. „Svarbia įstatyme nustatyto termino praleidimo priežastimi laikytinos tik termino eigos metu buvusios aplinkybės, nepriklausančios nuo terminą praleidusio asmens valios ir objektyviai sutrukdžiusios jam laiku pačiam ar per atstovą atlikti teisinį veiksma, kuriam nustatytas terminas, pvz., nenugalimos jėgos aplinkybės, ūmios ligos, teismų ar kitų valstybės institucijų veiksmai. Be to, vertindami termino praleidimo priežastis, teismai privalo atsižvelgti ir į nustatyto termino tikslus, nes dažnai termino praleidimas sukelia svarbius teisinius padarinius ne tik jį praleidusiajam, bet ir kitiems asmenims, kurių elgesį gali lemti terminą praleidusio asmens pasinaudojimas ar nepasinaudojimas įstatymo suteikiamomis teisėmis.“⁸⁹ „Svarbia priežastimi negali būti pripažintos aplinkybės, kurios priklausė nuo kreditoriaus valios, priešingu atveju kreditorius įgytų nepateisinamą galimybę kontroliuoti savo reikalavimo tenkinimo apimtis, kurias lemia įpėdinio jau pasirinkto palikimo priėmimo būdas. Tokia situacija neatitiktų vieno iš pamatinių civilinės teisės principų – subjektų lygiateisiškumo (CK 1.2 straipsnis).“⁹⁰ Taigi, labai svarbu įvertinti ne tik priežastis, dėl kurių buvo praleistas kreditorių reikalavimų pareiškimo terminas, bet ir palikimą priėmusių asmenų interesus.

„Kreditorius, siekiantis, jog palikėjo prievolę (skolą) perimtų skolininko įpėdinis, turi apie tai pareikšti CK 5.63 straipsnyje nustatyta tvarka,⁹¹ t.y. pareikšti reikalavimus priėmusiems palikimą įpėdiniams, testamentu vykdytojui, palikimo administratoriui arba pareikšti ieškinį teisme dėl paveldimo turto. Pabrėžtina, kad LAT savo nutarime pažymėjo, „kad vien pažodinis (gramatinis) šių būdų aiškinimas ne visada atitiktų pirmiau įvardytą termino kreditorių reikalavimams pareikšti paskirtį, nesudarytų sąlygų kreditoriams efektyviai išviešinti savo turtinių pretenzijų, kad jos taptų žinomos pretenduojantiems į palikimą įpėdiniams, o šiems – galimybių sužinoti apie palikėjo kreditorių reikalavimus ir

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje J. V. v L. T., M. B., L. T., Nr. 3K-3-123/2014, kat. 34.5, 35.3.1, 42.10,

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje P. N. v. I. B., bylos Nr. 3K-3-20/2015

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje P. Š. v A. D., Nr. 3K-3-296/2009, kat. 23, 34.5, 121.21

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2011, kat. 34.5

apsispręsti dėl palikimo priėmimo, turint visą reikšmingą tokiam sprendimui priimti informaciją. Dėl šios priežasties išplėstinė teisėjų kolegija daro išvadą, kad CK 5.63 straipsnio 1 dalyje nurodytas kreditorių reikalavimų pareiškimo būdų sąrašas nebaigtinis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad greta šiame straipsnyje nurodytų būdų tinkamu pareiškimu laikomas ir pranešimas notariui.⁹² Pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą bei suformuotą teismų praktiką, kreditoriai privalo būti aktyvūs, norint, kad jų reikalavimai būtų patenkinti. LAT pabrėžė, kad „kreditoriai, buvę neaktyvūs ar dėl kitų priežasčių praleidę šiuos terminus, praranda galimybę įgyvendinti savo teises prieš palikimą priėmusius įpėdinius, o šie užsitikrina, kad atsakys tik už tokias palikėjo skolas, kurios paaiškėjo per įstatymo nustatytą laiką.“⁹³ Taigi, kreditorius turi teisę kreiptis ir į palikimo vietos atsiradimo notarą pranešant jam savo reikalavimą. Notaras, savo ruožtu, privalo informuoti įpėdinius apie kreditorių reikalavimus. Kreditorius turi ir kitą galimybę pateikti savo reikalavimus įpėdiniams. Kreditorius gali kreiptis į palikimo vietos atsiradimo notarą su prašymu suteikti jam informaciją apie palikėjo skolininko įpėdinius, pateikęs notariui patvirtinančius jo reikalavimą dokumentus. Tokiu atveju notaras privalo suteikti kreditoriui išsamią informaciją apie įpėdinius ar testamentą vykdytoją, į kurį tiesiogiai galėtų kreiptis kreditorius.

Tokiu atveju, siekiant labiau užtikrinti įpėdinių interesą gauti informaciją apie palikėjo kreditorius bei kreditorių interesą sužinoti apie skolininko mirtį, galėtų būti sukurta tokios informacijos teikimo tvarka. Manytina kad tai galėtų sumažinti ginčo tarp kreditorių ir įpėdinių tikimybę.

Pažymėtina, kad pareiškimo dėl palikimo priėmimo pateikimo notariui tvarka nei LR CK, nei kituose teisės aktuose detalai nereglamentuojama. Kadangi pareiškimas dėl palikimo priėmimo yra sandoris, vadinasi, jis turėtų atitikti bendruosius sandoriams keliamus reikalavimus. Remiantis bendrąja visiems notariniais veiksmais atlikti skirta Notariato įstatymo 31 straipsnio nuostata, asmuo, pateikdamas pareiškimą dėl palikimo, turi patvirtinti savo tapatybę, pateikdamas asmens dokumentą. Kadangi pareiškimu dėl palikimo siekiama įgyti palikimą, notaras turi įsitikinti, kad palikimas atsirado, t. y. patikrinti palikėjo mirties faktą. Paveldint pagal įstatymą, reikia patikrinti giminystę patvirtinančius dokumentus (konkrečių asmenų gimimo ir santuokos liudijimus), kad būtų nustatytas giminystės ryšys, o pagal tai – įpėdinio eilė. Įstatyme įtvirtinta, kad notaras, tvirtindamas sandorius, privalo patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų

---

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014, kat. 34.5

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2012, kat. 95.5

bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtų interesų apsaugai (Notariato įstatymo 51 straipsnio 1 dalis). Kokie duomenys laikytini turinčiais esminės reikšmės, įstatyme nedetalizuojama - tai kiekvieno konkretaus notarinio veiksmo atlikimo metu turėtų įvertinti notaras.⁹⁴ Taigi, Lietuvoje nėra palikimo priėmimo pateikimo notarui tvarkos ir kiekvienas notaras privalo vadovautis bendraisiais sandoriams keliamais reikalavimais. Vadinasi, įpėdiniai, norint sužinoti apie palikėjo turtą, privalo būti aktyvūs, kadangi notaras, vesdamas paveldėjimo bylą, dažniausiai tikrina tik viešojo registro duomenis apie palikėjo nekilnojamąjį turtą bei gali sužinoti informaciją apie pinigines lėšas bankuose. Visą kitą informaciją apie kitą galimą palikėjo turtą privalo rinkti patys įpėdiniai. Notaras, priėmęs iš įpėdinio pareiškimą, išduoda įpėdiniui liudijimą dėl palikimo priėmimo. Turint šį liudijimą, įpėdiniai savarankiškai renka duomenis apie palikėjo finansinį padėtį.

3.2. Palikimo priėmimas faktiškai pradėjus valdyti turtą bei su tuo susijusi problematika

Palikimo priėmimas faktiškai pradėjus valdyti turtą nors ir pakankamai plačiai naudojamas, tačiau daug diskusijų bei tam tikrų problemų sukkeliantis palikimo priėmimo būdas. Pasak D. Svirbutienės, tai yra „labiausiai abejotinas palikimo priėmimas.“

Norint priimti palikimą, įpėdinis turi pareikšti savo valią dėl palikimo priėmimo. Viena galimybių pareikšti savo valią priimti palikimą – paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietas notarui. Kita galimybė pareikšti savo valią priimti palikimą pasireiškia konkliudentiniais veiksmais, t.y. faktiškai pradėjus valdyti paveldimą turtą. Tokiais savo veiksmais įpėdinis, remiantis universalumo principu, pareiškia valią įgyti visas teises į palikimą, taipogi prisiimti pareigas (net ir tas, apie kurias nežino), kilusias iš palikimo priėmimo sandorio.

LR CK 5.50 str. 2 d. numato, kad įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti. „Valdymu laikomas faktinis daikto turėjimas savo žinioje, kuris suteikia valdytojui galimybę tiesiogiai veikti daiktą.“⁹⁵ Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, jeigu jis pradėjo valdyti turtą, juo rūpintis kaip savo turtu (valdo, naudoja ir juo disponuoja, prižiūri, moka mokesčius, kreipėsi į teismą išreikšdamas valią priimti palikimą ir paskirti palikimo administratorių ir pan.) (LR CK 5.51 str. 1 d.).

---

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2012, kat. 34.5

⁹⁵ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.111

Paminėtina, kad „nebūtinai turi būti visos išvardintos aplinkybės, kad įpėdinis būtų pripažintas priėmusiu palikimą pradėjęs jį faktiškai valdyti.“⁹⁶ Tai nėra baigtinis aplinkybių ir veiksnių sąrašas, o tik pavyzdinis. Tokie veiksmai gali būti: apsigyvenimas palikėjo bute, apsaugos signalizacijos įdiegimas, mokesčių mokėjimas, paveldimo turto priežiūra ir remontas, daikto paėmimas ir saugojimas, patalpų užrakinimas ir pan. Pasitaiko situacijų, kai įpėdinis, gyvenęs su palikėju tame pačiame name ar bute, po palikėjo mirties toliau gyvena ten pat ir rūpinasi tuo turtu. Galima būtų pamanyti, kad to užtenka siekiant įrodyti, kad palikimas priimtas faktiniu valdymu. Tuo tarpu LAT pabrėžė, kad, netgi įpėdiniui tęsiant naudojimąsi palikėjo turtu ir turto priežiūra, pradėtus iki palikėjo mirties tokiu pagrindu, kuris nesukuria nuosavybės teisės, vienareikšmiškai nepatvirtina įpėdinio valios teisės naudotis turtu perkelti į kokybiškai naują stadiją – naudojimąsi, valdymą ir disponavimą turtu kaip nuosavybe.⁹⁷ Taipogi LAT pažymėjo, kad tik aktyvūs įpėdinio veiksmai, nukreipti įgyti nuosavybės teisę į paveldimą turtą, sudaro palikimo priėmimo faktiniu valdymu esmę.⁹⁸

Kadangi negalima priimti palikimo su sąlygomis ir išlygomis, taipogi negalima dalį palikimo priimti, o kitos dalies atsisakyti, įstatyme numatyta, kad įpėdinis, pradėjęs valdyti kokią nors palikimo dalį ar net kokį nors daiktą, laikomas priėmusiu visą palikimą (LR CK 5.51 str. 1 d.). Problemų gali kilti dėl įstatyme panaudoto labai abstraktaus apibūdinimo, t.y. „kokį nors daiktą“ ar „kokią nors palikimo dalį.“ Teismų praktika šiuo klausimu yra komplikauta ir nevienareikšmė. Iš vienos pusės, pripažįstama, kad ne kiekvienu atveju kokio nors daikto paėmimas reiškia ir palikimo priėmimą. „Taip palikimo priėmimu nelaikoma palikėjo drabužių, asmeninių dokumentų, laiškų, rankraščių, apdovanojimų, atestatų, šeimos suvenyrų ir relikvijų pasidalijimas tarp įpėdinių arba šių daiktų perdavimas vienam iš įpėdinių kitų įpėdinių sutikimu.“⁹⁹ Taigi, akcentuojama, kad palikimo priėmimo teisiniai santykiai neatsiranda kai: potencialaus įpėdinio paimti daiktai yra nedidelės vertės, palikėjo asmeninio naudojimo arba šeimos relikvijos ir dėl to kiti įpėdiniai sutinka. Kitoje savo nutartyje LAT konstatavo, kad „priešingai, aktyvus įpėdinio elgesys, nukreiptas į palikimo masę sudarančių tam tikrų, nors ir palikėjo asmeninio naudojimo daiktų, valdymą bei kito įpėdinio objektyviai išreikštas kliudymas ir nesutikimas su siekiančio priimti palikimą įpėdinio veiksmais, sudaro pagrindą pripažinti, kad įpėdinis, kuriam trukdyta

⁹⁶ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 6, 2003, p.29

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje *E.J., G.G. ir J.K. v T.Š. ir R.M.*, Nr. 3K-3-7/2001, kat. 25. 8. 2. , 30. 6.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2002 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-829/2002, kat. 15. 1, 15. 2. 1. 1, 27. 5, 30. 6, 87. 1, 117

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2006, kat. 34.3

priimti palikimą, palikimą priėmė.¹⁰⁰ Todėl LAT yra ne karta pabrėžęs, kad: „kiekvienam atveju teismui sprendžiant dėl to, ar įpėdinis, paėmęs tam tikrą palikėjo kilnojamąjį daiktą ar kelis daiktus, priėmė palikimą ar ne, turi būti vertinamos konkrečios nagrinėjamos situacijos aplinkybės, konkretaus įpėdinio, paėmusio kilnojamąjį daiktą ar kelis daiktus, elgesys po šio daikto ar daiktų paėmimo, t. y. ar jo elgesį galima vertinti kaip paveldėto turto savininko.“¹⁰¹ A. Vileita taipogi laikosi pozicijos, kad vertinant, ar įpėdinis priėmė palikimą, paėmęs konkretų kilnojamąjį daiktą, reikia įvertinti tokio įpėdinio elgesį paėmus daiktą, t.y. „jis elgėsi kaip paveldimo turto savininkas ar kaip asmuo, neturintis teisės į palikimą.“¹⁰² Apibendrinamas kasacinio teismo praktiką LAT pabrėžė, kad nustatant palikimo priėmimo faktiniu valdymu faktą, nesvarbu, kokį daiktą įpėdinis paėmė, svarbus jo elgesys to daikto atžvilgiu.¹⁰³ Taigi, siekiant, kad būtų pripažintas palikimo priėmimas faktiniu valdymu, įpėdinis turi išreikšti savo valią aktyviais veiksmais ir netgi nedidelės vertės palikėjo asmeninio daikto valdymas drauge su kito įpėdinio objektyviai išreikštu kliudymu gali sudaryti pagrindą pripažinti palikimo priėmimą faktiniu valdymu.

Kalbant apie nekilnojamąją bei kitą registruotiną turtą, paminėtina, kad įpėdinis pradėjęs faktiškai valdyti minėtus daiktus neįgyja disponavimo teisės į juos.¹⁰⁴ Disponavimo teisė įgyjama tik po paveldėjimo liudijimo gavimo. Norint gauti paveldėjimo liudijimą reikia nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, jog asmuo priėmė palikimą faktiniu valdymu. Lietuvoje tai yra teismų, o ne notarų prerogatyva. Po teismo sprendimo, pats teismas per tris dienas perduoda duomenis dėl sprendimo priėmimo Testamentų registru, o notaras, remdamasis šiais duomenimis, išduoda įpėdiniui paveldėjimo teises liudijimą, t.y. nuosavybės teisę patvirtinantį dokumentą. Pastebėtina, kad vadovaujantis Lietuvos notarų rūmų patvirtintu Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų rekomendacijų 26 punktu, jeigu palikimo priėmimo turto faktiniu valdymu neginčija kiti įpėdiniai, notaras pats galėtų nustatyti palikimo priėmimo turto faktiniu valdymu faktą.¹⁰⁵ Tuo tarpu D. Svirbutienė mano, kad tik teismas gali nustatyti juridinę reikšmę turinčius faktus, nuo kurių priklauso asmenų asmeninių ar turtinių teisių atsiradimas, pasikeitimas ar pabaiga ir papildo, kad notarinė praktika formuojama ta linkme, kad visais atvejais faktinio palikimo

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285/2011, kat. 34.5, 114.11, 128.2

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2007, kat. 128. 2

¹⁰² A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.112

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje B. O. S. v R. S. Nr. 3K-3-547/2008, kat. 34.4.5, 34.4.8

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285/2011, kat. 34.5, 114.11, 128.2

¹⁰⁵ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

priėmimo faktą turi nustatyti teismas.¹⁰⁶ Be abejonės, juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymas yra teismo prerogatyva. Tačiau manytina, kad, kai palikimą sudaro neregistruotinas turtas ir dėl fakto, kad palikimas priimtas faktiniu valdymu, nekyla abejonių bei dėl to nėra ginčo tarp įpėdinių, notaras pats galėtų nustatyti palikimo priėmimo faktiniu valdymu faktą.

Palyginimui, Rusijos Federacijoje, RF CK 1153 str. numato, kad faktą, kad asmuo yra priėmęs palikimą faktiškai pradėjęs jį valdyti, nustato notaras. Kadangi RF CK 1153 str. pateikia tik pavyzdinį veiksnių sąrašą, kuris yra bendro pobūdžio, notaras savarankiškai vertina įpėdinio veiksmus bei sprendžia, ar galima įpėdinio atliktus veiksmus laikyti palikimo priėmimu faktiniu valdymu.¹⁰⁷

Kaip jau buvo minėta, palikimo priėmimas yra vienašalis, besąlygiškas ir neatšaukiamas sandoris, bet įstatymas numato vieną atvejį, kai galima atsisakyti palikimo jau jį priėmus. Tas atvejis - kai įpėdinis priėmę palikimą faktiniu valdymu. Tokiu atveju jis gali atsisakyti palikimo per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos ir šiuo atveju laikoma, kad jis valdė turtą dėl kitų įpėdinių interesų (LR CK 5.51 str. 2 d.). Tuo tarpu priimant palikimą kitais būdais, įstatymas draudžia atsisakyti palikimo. Tokiu atveju galima sutikti su D. Svirbutienės nuomone, kad tai - „įstatymų nesuderinamumas, kuris iškreipia paveldėjimo teisės normas, diskriminuoja įpėdinių padėtį, galimybės priėmus palikimą skirtingais būdais, nes vienu atveju įpėdiniam suteikiama teisė atsisakyti palikimo, jei sužino apie skolas, kitu atveju – jau laikoma išreikšta neatšaukiama valia.“¹⁰⁸ Taigi, šiuo atveju gali kilti konfliktų ir tarp įpėdinių, ir tarp įpėdinių bei kreditorių, kadangi asmuo, priėmęs palikimą faktiniu valdymu, sužinojęs apie palikėjo skolas ir kreditorių reikalavimus gali atsisakyti palikimo.

Paminėtina ir nepakankamo išviešinimo problema, susijusi su šio palikimo priėmimo būdu. Priimant palikimą faktiniu valdymu „nereikalaujama, kad įpėdinio atliekami veiksmai būtų teisiškai įforminti; tuo palikimo priėmimas, faktiškai pradėjęs turtą valdyti, iš esmės skiriasi nuo kitų palikimo priėmimo būdų.“¹⁰⁹ Taigi, priimant palikimą faktiniu

---

¹⁰⁶ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.17

¹⁰⁷ Методические рекомендации Федеральной нотариальной палаты по оказанию практической помощи нотариусам и нотариальным палатам в решении отдельных вопросов, связанных с нотариальной деятельностью. Москва. 2008 p.30

¹⁰⁸ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.20

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje I. A. ir V. I.v A. T., Nr. 3K-3-95/2013

valdymu, niekur nefiksuoja ir nenustatoma palikimo sudėtis bei jo vertė, kas sudaro galimybę nesąžiningiems įpėdiniams iššvaistyti palikimą sudarantį turtą.¹¹⁰

Kitas probleminis aspektas pasireiškia situacijose, kai įpėdinis per įstatymo nustatytą terminą nepriima palikimo arba niekas nežino fakto, kad jis faktiškai priėmė palikimą, o praėjus tam tikram laikui, pareiškia, kad palikimą jau priėmė faktiniu valdymu. Taip gali atsitikti, pavyzdžiui, kai keli įpėdiniai nepriima palikimo, nes žino tik apie dalį paveldimo turto, kuris yra menkavertis, bet paaiškėjus naujoms aplinkybėms, t.y. sužinoję apie kitą turto dalį, pareiškia savo teises. D. Svirbutienė rašo, kad „notarai gana dažnai susiduria su situacija, kai keliems įpėdiniams į dalį turto išduotas paveldėjimo teisės liudijimas, ir ateina dar vienas įpėdinis su teismo sprendimu, kad faktiškai priėmė palikimą. Net ir nesant tarp jų ginčo, notaras negali išduoti papildomo liudijimo į kitą turtą ir naujam įpėdiniui, kol nebus pripažintas negaliojančiu ar iš dalies negaliojančiu pirmasis paveldėjimo teisės liudijimas.“¹¹¹ Esant tokioms situacijoms, kai vienas įpėdinis priima palikimą paduodant pareiškimą notarui, o kitas - faktiniu valdymu, LAT išaiškino, kad tokiu atveju „palikimas yra priimtas kelių įpėdinių skirtingais, tačiau lygiaverčiais būdais.“¹¹² Vadinasi, nei notaras, nei įpėdiniai priėmę palikimą skirtingais būdais gali net nežinoti vienas apie kitą, kas sudaro pagrindą konfliktinėms situacijoms. Taigi, aptartose situacijose labai tikėtinas konfliktas tarp įpėdinių, o to priežastis - kad palikimo priėmimo faktiniu valdymu faktas nepakankamai išviešinamas.

J. Stripeikienė savo straipsnyje rašo, kad dėl nepakankamo išviešinimo kartais labai sudėtinga atskirti situacijas, kai įpėdinis praleidžia terminą palikimui priimti ir kai palikimas priimamas faktiniu valdymu, nors formaliai tai skirtingos situacijos.¹¹³ LAT pažymėjo, kad įpėdinių, priėmusių turtą faktiniu valdymu statusas skiriasi nuo įpėdinių, kuriems buvo pratęstas palikimo priėmimo terminas. Kadangi ginčas tarp įpėdinių, kurie jau priėmė palikimą, kvalifikuotinas kaip ginčas tarp įpėdinių ir jiems taikytinas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas, skirtingai nuo asmenų pretenduojančių į palikimą, kuriems taikomas sutrumpintas vienerių metų ieškinio senaties terminas.¹¹⁴

---

¹¹⁰ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.18

¹¹¹ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.18

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285/2011, kat. 34.5, 114.11, 128.2

¹¹³ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.18

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje S. Ž., R. Ž., J. M. V. v V. B., Nr. 3K-3-627/2008, kat. 24.1

Įstatyme numatyta, kad palikimas turi būti priimtas per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos, tačiau nėra numatyta, per kiek laiko įpėdinis gali kreiptis į teismą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, dėl ko išlieka nežinomybės faktorius. Be to, egzistuoja faktinio valdymo išviešinimo problema. Vadinasi, įpėdinis, faktiškai valdantis palikimą, gali bet kada atvykti pas notarą su pareiškimu, kad priėmė palikimą faktiniu valdymu ir prašyti išduoti jam paveldėjimo teisės liudijimą, nežiūrint į tai, kad paveldėjimo liudijimas išduotas kitiems įpėdiniams, kurie palikimą priėmė kreipdamiesi pas notarą. Kadangi juridinę reikšmę turinčio fakto, jog asmuo priėmė palikimą faktiniu valdymu, nustatymas yra teismų prerogatyva, tai jie turi kontroliuoti, kad tuo nebūtų piktnaudžiaujama bei atsižvelgti į kitų įpėdinių interesus.

Kadangi palikimo priėmimas turi retroaktyvų veikimą, teismui nustačius juridinę reikšmę turintį faktą, kad asmuo yra priėmęs palikimą faktiniu turto valdymu, asmuo laikomas priėmusiu palikimą nuo palikimo atsiradimo dienos. Pažymėtina, kad įpėdinis, priėmęs palikimą turto valdymo perėmimu, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu (LR CK 5.52 str.).

Palyginimui, Prancūzijos civilinis kodeksas irgi numato galimybę priimti palikimą faktiniu valdymu. 778 ir 779 straipsniai nustato, kad palikimas yra priimtas faktiškai (angl. *by conduct*), jei asmuo atlieka tokius veiksmus, kuriuos gali atlikti tik įpėdinis, ir tai rodo jo valią priimti palikimą. Turto saugojimas, priežiūra ar administravimas nėra laikomi veiksmais, kuriais priimamas palikimas, jeigu tokiais veiksmais nėra prisiimamos įpėdinio teisės.¹¹⁵

3.3. Palikimo priėmimas pagal turto apyrašą bei su tuo susijusi problematika

Šiame skyriuje bus apžvelgta palikimo priėmimo pagal turto apyrašą procedūra, išvardintos įpėdinio pareigos sudarant apyrašą ir atsakomybė už neteisingą apyrašą. Taipogi bus apžvelgta, kas turi būti nurodoma apyraše ir kas gali inicijuoti apyrašo sudarymą. Toliau bus analizuojama ar įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas, priimant palikimą pagal apyrašą, yra dalinė ar solidari ir kuo ribojama įpėdinio atsakomybė šiuo atveju: paveldėtu turtu ar paveldėto turto verte.

---

¹¹⁵ Prancūzijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-11]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/.../Code_22.pdf

„Palikimo priėmimas pagal apyrašą yra vienintelis palikimo priėmimo būdas, kuris sudaro sąlygas įpėdiniui apsisaugoti nuo rizikos, kad palikėjo skolos viršys paveldėtą turtą ir todėl įpėdiniui kils pareiga jas gražinti iš asmeninio turto (CK 5.53 straipsnio 1 dalis).“¹¹⁶

Įpėdinis, norintis priimti palikimą bei apriboti savo atsakomybę tik paveldėtu turto, notarui pateiktame pareiškiame nurodo, kad palikimą pageidauja priimti pagal turto apyrašą (LR CK 5.52 str. 2 d.). Taip priėmęs palikimą, prieš palikėjo kreditorius įpėdinis atsako tik paveldėtu turto. Jei iš kelių įpėdinių bent vienas priėmė palikimą pagal antstolio sudarytą apyrašą, laikoma, kad ir visi kiti įpėdiniai priėmė palikimą pagal turto apyrašą (LR CK 5.53 str. 1 d.). Pažymėtina, kad tai - rečiausiai pasitaikantis palikimo priėmimo būdas.¹¹⁷

Palyginimui, nei 1964 m. CK, nei dabartiniame RF CK nenumatyta galimybė priimti palikimą pagal sudarytą turto apyrašą. Manytina, kad priežastis yra tame, kad ir 1964 m. CK 594 str., ir RF CK 1175 str. 1 d.¹¹⁸ numato, kad įpėdinis atsako už palikėjo skolas turto tikrosios vertės ribose. Taigi, ir pagal 1964 m. CK ir pagal RF CK įpėdinio atsakomybė apribota paveldimo turto verte.

Taigi, įpėdinis, norintis priimti palikimą pagal turto apyrašą, turi kreiptis pas palikimo atsiradimo vietos notarą su pareiškimu, kad pageidauja priimti palikimą pagal apyrašą. Tada notaras nedelsdamas išduoda įpėdiniui vykdomąjį pavedimą dėl paveldimo turto apyrašo sudarymo. Notaras informuoja įpėdinį, kad, vadovaujantis LR CK 5.53 str. 2 d., įpėdinis ne vėliau kaip per dvi savaites turi pateikti vykdomąjį pavedimą dėl turto apyrašo sudarymo bet kuriam palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismo veiklos teritorijoje veikiančiam antstoliui, o laiku antstoliui nepateiktas vykdomasis pavedimas dėl turto apyrašo sudarymo negalioja ir bet kuris įpėdinis turi teisę kreiptis į notarą dėl naujo vykdomojo pavedimo išdavimo.¹¹⁹ Antstolis privalo sudaryti turto apyrašą per vieną mėnesį nuo vykdomojo pavedimo gavimo. Išimtiniais atvejais – ne vėliau nei per tris mėnesius, jei turtas yra keliose vietose arba yra daug palikėjo kreditorių. Turto apyrašo sudarymą reglamentuoja LR CK 5.53 bei 5.54 straipsniai, civilinio proceso kodekso 677 str. (toliau CPK)¹²⁰ bei Sprendimų vykdymo instrukcija (toliau Instrukcija), patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352.¹²¹ Pagal galiojančią instrukciją antstolio

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014. kat. 34.5

¹¹⁷ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.18

¹¹⁸ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1175/>

¹¹⁹ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340

¹²¹ Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, Patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 *Valstybės žinios*, 2005-11-03, Nr. 130-4682

atlygį dėl paveldimo turto apyrašo sudarymo sudaro būtinos vykdymo išlaidos (40 Eurų) bei atlygis antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą (24 Eurai už vieną antstolio darbo valandą).¹²² Taigi, priklausomai nuo turto kiekio bei jo vietos, paveldimo turto apyrašo sudarymo išlaidos gali sudaryti nemažą pinigų sumą.

Pažymėtina, kad įstatymas įpareigoja įpėdinį pateikti visus duomenis, reikalingus palikėjo turto apyrašui sudaryti. Taipogi, jei po turto apyrašo sudarymo įpėdinis sužino apie į apyrašą neįtrauktą turtą, tai jis nedelsdamas privalo kreiptis į notarą dėl vykdomojo pavedimo papildyti turto apyrašą išdavimu. Po to įpėdinis per tris dienas privalo pateikti vykdomąjį pavedimą antstoliui, kuris privalo per tris savaites papildyti apyrašą. Priešingu atveju, t.y. jei įpėdinis pateikė ne visus duomenis arba dėl savo kaltės nurodė ne visą jam žinomą turtą, sudarantį palikimą, nuslėpė palikėjo skolininkus ar jo iniciatyva į palikimo sudėtį buvo įrašyta nesanti skola arba sužinojęs apie neįtrauktą į apyrašą turtą ar skolines teises ar pareigas nustatyta įstatymo tvarka neatliko veiksmų, siekiant papildyti turto apyrašą, tai toks įpėdinis atsako už palikėjo skolas visu savo turtu. „Atsakomybė už palikėjo skolas visu paveldėtojo turtu – vertintinos kaip sankcija įpėdiniui už įstatyme įtvirtintų pareigų, sudarant turto apyrašą, nesilaikymą.“¹²³ Pažymėtina, kad toks įpėdinis yra nesąžiningas ir jo kaltė preziumuojama, o kilus ginčui jis turi įrodinėti, kad jo kaltės nėra. „Kaltė yra esminė šios sankcijos sąlyga. Jos nesant, teismas skiria terminą apyrašui papildyti.“¹²⁴

Nors notaras ir informuoja įpėdinį, kad laiku antstoliui nepateiktas vykdomasis pavedimas dėl turto apyrašo sudarymo negalioja, „praktiškai įpėdiniai ne visada nustatytu terminu kreipiasi į antstolį dėl apyrašo sudarymo,“¹²⁵ o tiesiogiai LR CK apyrašo nesudarymo pasekmės nenumatytos, tai manytina, kad įpėdiniui turėtų kilti tokios pačios pasekmės kaip ir nepateikus visų duomenų apyrašui sudaryti, t.y. įpėdinis turėtų atsakyti už palikėjo skolas visu savo turtu.¹²⁶

Apyraše turi būti nurodomi visi palikėjo daiktai, nurodant jų vertę bei aplinkybes, reikalingas vertei nustatyti (kainą, jų įgijimo datą, būklę, tinkamumą naudoti). Taip pat „į apyrašą turi būti įtrauktos visos palikėjo skolinės teisės ir pareigos, nepriklausomai nuo to, ar yra pasibaigęs jų įvykdymo terminas, ar tokia teisė ar pareiga yra ginčijama, ar yra

---

¹²² Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, Patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 *Valstybės žinios*, 2005-11-03, Nr. 130-4682

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 25 d. nutartis *civilinėje byloje Nr. 3K-3-444-611/2016*, kat. 2.4.1.5., 3.4.4.11

¹²⁴ E. Čaplinskienė *Kas atsakys už palikėjo skolas?*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.59

¹²⁵ *ibid.*, p.60

¹²⁶ *ibid.*

priimtas dėl jos įsiteisėjęs teismo sprendimas.¹²⁷ Jeigu kuri nors palikėjo skolinė pareiga ar teisė yra ginčijama, ji vis tiek turi būti įtraukiama į turto apyrašą (tokiu atveju apyraše galima nurodyti, kad teisė ar pareiga yra ginčijama).¹²⁸ Be to, įpėdinių prašymu, antstolis gali patikrinti, ar palikėjas neturėjo kokių nors jiems nežinomų skolinių įsipareigojimų bankams ar lizingo bendrovėms ir pan. „Deja, notarai negavo nei vieno apyrašo, kuriame nurodant žemės sklypą, būtų paminėti vaismedžiai, vaiskrūmiai, pasėliai ir pan., o tai, be abejojimo, didina žemės vertę ir labai svarbu, kai paveldimas ūkininko ūkis. Bėda ta, kad antstoliai į vietą nevažiuoja, turto neieško, o pasikliauja tik įpėdinio žodžiais. Todėl neteko matyti apyrašų, kuriuose būtų įvertinti ir aprašyti juvelyriniai dirbiniai, paveikslai, buitinė technika, pagaliau vadinami gryniesi pinigai. Plačiau analizuojant, tokių apyrašų labai trūktų, jei testamentinės išskirtinės dalyku būtų individualiais požymiais apibūdintas daiktas arba, kaip dažniausiai būna, kyla ginčas tarp įpėdinių dėl turto sudėties. Todėl apyrašui reikėtų suteikti didesnę svarbą ir prasmę, negu tik formalų būdą apsisaugoti nuo skolinių mirusiojo pareigų.“¹²⁹

Paminėtina, kad Notarų rūmai „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijose“ nurodo, kad apyraše turi būti nurodomas visas palikėjui priklausantis turtas, taip pat ir tuo atveju, kai dėl apyrašo sudarymo kreipiasi testamentinis įpėdinis, kuriam testamentu paliktas vienas konkretus daiktas.¹³⁰ Kadangi, „kai paveldimi nekilnojamieji daiktai (žemė, pastatai ir pan.), jie paprastai paveldimi kartu su visais priklausiniais, o šie paprastai testamente nenurodomi, nors jų vertė gali sudaryti nemažą palikimo dalį.“¹³¹ Po to, turto apyrašas pateikiamas notarui, kuris juo vadovaudamasis išduoda paveldėjimo teisės liudijimą.

LR CK 5.53 str. 9 d. numato, kad antstolis privalo leisti susipažinti su apyrašu kiekvienam, kuris įrodo teisėtą interesą. D. Svirbutienė rašo, kad niekur nepaaiškinama, kuriuos asmenis galima laikyti suinteresuotais.¹³² Manytina, kad, visų pirma, tai gali būti kiti įpėdiniai, palikėjo kreditoriai, palikėjo bendraturčiai, asmenys, kurių turtas nepagrįstai įtrauktas į apyrašą.¹³³

---

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444-611/2016, kat. 2.4.1.5., 3.4.4.11

¹²⁸ *ibid.*

¹²⁹ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.19

¹³⁰ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

¹³¹ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.30

¹³² D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.19

¹³³ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.31

Kadangi palikimo apyrašas sudaromas ir įpėdinio, ir kreditoriaus interesais, tai įstatymas numato, kad kreditorius irgi gali reikalauti sudaryti palikimo apyrašą (LR CK 5.53 str. 8 d.). Jis gali dalyvauti pats sudarant apyrašą arba pavesti tai kitam asmeniui. Turto apyrašas naudingas įpėdiniui tuo, kad riboja įpėdinio atsakomybę tik paveldėtu turto, o kreditoriui, kad tokiu atveju nustatoma palikimo sudėtis. Taigi kreditoriai gali būti tikri, kad skolų išieškojimą bus galima nukreipti į visą skolininko turtą. Tokiu atveju, notaras informuoja palikimą jau priėmusius įpėdinius apie vykdomojo pavedimo išdavimą kreditoriams.¹³⁴

Pabrėžtina, kad tik antstolio sudarytas turto apyrašas atlieka aukščiau paminėtas funkcijas. Teisinių pasekmių nesukelia jokie kiti, kad ir įpėdinio su liudininkais ar policijos pareigūnais, seniūnais ar pan. sudaryti turto apyrašai.¹³⁵ Turto apyrašą turi pasirašyti antstolis ir įpėdinis, dalyvavęs sudarant apyrašą. Apyrašo pabaigoje įpėdinis paliudija, kad apyraše nurodytas visas jam žinomas palikėjo turtas bei palikėjo skoliniai reikalavimai ir pareigos. „Tokių liudijimų įpėdinis garantuoja, kad nenuslėpęs jokio palikėjo turto.“¹³⁶ „Tokia įstatymo nuostata reiškia, kad būtent įpėdinis yra atsakingas už aptartų duomenų teisingumą.“¹³⁷

Paminėtina, kad pagal LR CK 5.39 str., į notarą dėl vykdomojo pavedimo dėl paveldimo turto apyrašo išdavimo gali kreiptis ir testamentu vykdytojas ar palikimo administratorius. Nurodyti asmenys gali kreiptis savo nuožiūra, t.y. turi teisę, o įpėdinio reikalavimu ir privalo tai padaryti.

Pabrėžtina, kad kasacinio teismo pozicija yra tokia, kad sudaromas tik vienas palikėjo turto apyrašas.¹³⁸ Manytina, kad atsižvelgdami į LAT nuomonę, Notarų rūmai savo rekomendacijose nurodė, kad „kai į notarą kreipiasi įpėdinis ar kitas tokią teisę turintis asmuo dėl vykdomojo pavedimo išdavimo, o vykdomasis pavedimas jau yra išduotas, notaras turi įsitikinti, kad anksčiau išduotas vykdomasis pavedimas nebuvo pateiktas vykdyti. Notaras žodžiu ar elektroniniu paštu išsiunčia paklausimą visiems palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismo veiklos teritorijoje veikiantiems antstoliams ir nurodo jiems atsakymo pateikimo terminą. Nustatytu terminu negavęs atsakymo, notaras laiko, kad

---

¹³⁴ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3

¹³⁵ D. Svirbutienė Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007, p.19

¹³⁶ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.115

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444-611/2016, kat. 2.4.1.5., 3.4.4.11

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2006, kat. 129.1

vykdomasis pavedimas nebuvo pateiktas vykdyti.¹³⁹ Taigi, notaras turi įsitikinti, kad nėra kitų išduotų vykdomųjų pavedimų dėl turto apyrašo sudarymo. Taipogi paminėtina, kad notaras neišduoda vykdomojo pavedimo, jei nei vienas iš įpėdinių savo pareiškime nenurodė, kad priima palikimą pagal apyrašą.¹⁴⁰

LR CK 5.53 str. 1 d. numato, kad įpėdinis, priėmęs palikimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu. A. Vileita komentuodamas šį straipsnį nurodė, kad palikimo priėmimas pagal apyrašą riboja įpėdinio atsakomybę už palikėjo skolas tik tikrąją paveldėto turto vertę.¹⁴¹ Taigi, kyla klausimas, kuo ribojama įpėdinio atsakomybė - paveldimu turtu ar paveldimo turto verte. Teisės teorijoje bei praktikoje skiriami du įpėdinio atsakomybės ribojimo būdai: *cum viribus hereditatis* - šiuo atveju įpėdinio atsakomybė apribojama paveldimu turtu, jo atsakomybė asmeniniu turtu neatsiranda ir *pro viribus hereditatis* - šiuo atveju įpėdinio atsakomybė ribojama paveldimo turto verte, t.y. „kreditoriai gali patenkinti savo reikalavimus ne tik iš paveldėto, bet ir iš asmeninio įpėdinio turto, tačiau tik neviršijant paveldėto turto vertės.“¹⁴² Pirmu atveju - asmeninis įpėdinio turtas atskiriamas ir lieka nepasiekiamas palikėjo kreditoriams. Antru atveju - įpėdinis gali atsakyti už palikėjo skolas ir savo asmeniniu turtu, bet ne daugiau negu yra paveldimo turto vertė.

Kuo iš tikrųjų ribojama įpėdinio atsakomybė – paveldimu turtu ar paveldimo turto verte, 2011 m. savo straipsnyje analizavo D. Bublienė ir E. Čaplinskienė¹⁴³ Mokslininkės išanalizavo minėtą klausimą įstatymų leidėjo ketinimu, lingvistiniu bei sisteminiu metodais ir priėjo prie išvados, kad „Lietuvos paveldėjimo sistema labai neaiškiai reguliuoja įpėdinių atsakomybę. Ir nors siūlytina ribotą įpėdinių atsakomybę bendruoju pagrindu aiškinti kaip *pro viribus hereditatis* atsakomybę nustatančią sistemą, o administravimo nustatymo atveju kaip *cum viribus hereditatis* nustatančią sistemą, tačiau nėra visiškai akivaizdu, kad argumentai palaikytų vieną ar kitą sistemą. Siekiant išspręsti klausimus, kurių kyla išanalizavus Civilinio kodekso nuostatas, susijusias su įpėdinio atsakomybe, būtina keisti Civilinį kodeksą.“¹⁴⁴ Tuo tarpu LAT, 2014 m., pasisakydamas šiuo klausimu, konstatavo, kad „CK 5.53 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įpėdinis, priėmęs palikimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu, aiškintina taip, kad

¹³⁹ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3

¹⁴⁰ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3

¹⁴¹ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.30

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2014, kat. 34.5, 129.1

¹⁴³ D. Bublienė, E. Čaplinskienė. Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t.

¹⁴⁴ D. Bublienė, E. Čaplinskienė. Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t. psl. 27

įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas ribojama konkrečiu paveldėtu turtu, kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami tik iš paveldėto turto, o ne iš paveldėto turto vertės, t. y. jie negali būti tenkinami iš asmeninio įpėdinių turto, nors ir neviršijant paveldėto turto vertės, įpėdiniai savo asmeniniu turtu neatsako už palikėjo skolas.¹⁴⁵

Vadinasi, LAT padarė išvadą, kad Lietuvoje yra *cum viribus hereditatis* įpėdinio atsakomybės ribojimo sistema. Nepaisant LAT išvados, manytina, kad siekiant teisinio aiškumo reikėtų atsižvelgti į D. Bublienės ir E. Čaplinskienės pateiktas rekomendacijas, t.y. keisti civilinį kodeksą, nes „ribojant įpėdinio atsakomybę paveldimu turtu (*cum viribus hereditatis*), teisės aktai turi reglamentuoti daugiau aspektų (įpėdinių teisės disponuoti paveldimu turtu ribojimas, kreditorių informavimo ir turto realizavimo tvarka), kurių Lietuvos civiliniame kodekse nėra.“¹⁴⁶

Paminėtina, kad tiek Latvijoje, tiek Lenkijoje įpėdinio, priėmusio palikimą pagal apyrašą, atsakomybė ribojama ne paveldėtu turtu, o paveldėto turto verte. Latvijos civilinio kodekso 711 str. nurodyta, kad įpėdinis, priėmęs palikimą pagal apyrašą, atsako už palikėjo skolas ir kitus jam pareikštus reikalavimus tik paveldėto turto verte.¹⁴⁷

Kitas labai svarbus klausimas, kurį būtina paminėti - ar ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas yra solidari, ar dalinė. LR CK 5.52 str. 1 d. nurodo, kad priėmus palikimą valdymo perėmimu arba padavus pareiškimą notarui ir jei yra keletas įpėdinių, tai visi jie už palikėjo skolas atsako solidariai visu savo turtu. Pažymėtina, kad šis straipsnis taikomas tuo atveju, kai yra visiška įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas.¹⁴⁸ LR CK 5.53 str. apibrėžia ribotą įpėdinio atsakomybę, bet jame nenumatyta, kaip įpėdiniai atsako už palikėjo skolas – solidariai ar subsidiariai, jame tik apibrėžiamos atsakomybės paveldėtu turtu ribos. Teismų praktika šiuo klausimu nevienoda. Vienu atveju LAT nurodė, kad įpėdinių atsakomybė – solidari (bylos Nr. 3K-3-135/2011), kitu atveju – dalinė (bylos Nr. 3K-3-108/2011).¹⁴⁹ Byloje, kurioje LAT nusprendė, kad įpėdinių atsakomybė yra solidari, teismas labiau gina palikėjo kreditorių interesus. Taigi, teismas aiškino, kad „CK 5.52 straipsnis laikytinas norma, įtvirtinančia bendrąją taisyklę, kad esant keliems įpėdiniams jie už palikėjo skolas atsako solidariai. Būtent toks aiškinimas leidžia apginti mirusiojo kreditorių interesus, nes priešingu atveju kreditoriai atsidurtų blogesnėje padėtyje, nei buvo iki palikėjo mirties. Jeigu vienas įpėdinis įvykdo visas palikėjo prievoles, tai tarp jo ir kitų

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2014, kat. 34.5, 129.1

¹⁴⁶ D. Bublienė, E. Čaplinskienė Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t. psl. 26

¹⁴⁷ E. Čaplinskienė *Kas atsakys už palikėjo skolas?*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamento. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.60

¹⁴⁸ D. Bublienė, E. Čaplinskienė Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t. psl. 22

¹⁴⁹ D. Bublienė, E. Čaplinskienė Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t. psl. 22

įpėdinių susiklosto dalinės prievolės ir įvykdęs visas palikėjo prievolės įpėdinis įgyja teisę reikalauti iš kitų įpėdinių atitinkamos dalies, priklausomai nuo to, kokią palikimo dalį jis paveldėjo (CK 6.9 straipsnis). Tokiu atveju, kai skolininkų pareiga yra solidari, tai kreditorius turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek visi ar keli skolininkai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium.¹⁵⁰ Autoriaus nuomone, tokia teismo pozicija sukelia disbalansą tarp kreditorių interesų ir įpėdinių interesų. Tuo tarpu kitoje byloje buvo prieita prie priešingų išvadų, kad įpėdinių atsakomybė – dalinė. LAT aiškino LR CK 5.53 bei 5.52 straipsnius atsižvelgiant į LR CK 6.10 str. nuostatas. „Būtent šioje normoje nustatyta, kad pasyvusis solidarumas nepaveldimas, nes solidarioji pareiga, jei įstatyme ar sutartyje nenumatyta kitaip, po skolininko mirties padalijama (CK 6.10 straipsnio 1 dalis), todėl įpėdiniai nelaikomi solidariaisiais skolininkais ir atsako pagal dalinės prievolės taisyklės (CK 6.5 straipsnis), išskyrus CK 5.52 straipsnio nustatytais atvejais, kai įpėdinis priima palikimą turto valdymo perėmimu arba padavęs pareiškimą notarui ir kai prievolės dalykas yra nedalus.“¹⁵¹ Pažymėtina, kad LR CK 6.10 straipsnio 1 dalyje „aptariamai vieno bendraskolio mirties padariniai solidariajai prievolei.“¹⁵² Taigi, neaptariamai ir kiti galimi atvejai. Taipogi paminėtina, kad esant nedalomajai prievolei, „mirusio skolininko įpėdiniai atsako kaip solidarieji skolininkai, neatsižvelgiant į palikimo priėmimo būdą, nes nedalomoji prievolė negali būti padalyta nei skolininkams, nei jų teisių perėmėjams (CK 6.25 str. 2 d.).“¹⁵³

D. Bublienė ir E. Čaplinskienė savo straipsnyje irgi analizavo minėtą klausimą. Autorės po visapusiškos ir išsamios analizės padarė išvadą, kad „ribotosios įpėdinių atsakomybės atveju įpėdinių atsakomybė už palikėjo kreditorių prievolės yra dalinė, o ne solidarioji.“ Autorius sutinka su mokslininkėmis ir jų išsakytais argumentais. Papildomai norėtusi pažymėti, kad analizuojant šį klausimą būtina atkreipti dėmesį į įpėdinio tikslą, kurio jis siekia, pasirenkant palikimo priėmimo būdą pagal apyrašą. Jo tikslas yra apriboti savo atsakomybę tik paveldėtu turtu. 2014 m. LAT savo nutartyje pabrėžė, kad priėmus palikimą pagal antstolio sudarytą apyrašą, kreditorių reikalavimai negali būti tenkinami iš asmeninio įpėdinių turto, nors ir neviršijant paveldėto turto vertės, įpėdiniai savo asmeniniu turto neatsako už palikėjo skolas.¹⁵⁴ Tuo tarpu, jei mes laikytume, kad įpėdinio atsakomybė

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje M. V. v E. Ž., Nr. 3K-3-135/2011, kat. 34, 34.3, 34.5

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje B. M. v E. Ž., M. Ž., Nr. 3K-3-108/2011, kat. 34.5, 116

¹⁵² V. Mikelėnas, et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003, p. 31

¹⁵³ V. Mikelėnas, *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 178

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2014, kat. 34.5, 129.1

yra solidarioji, tai įpėdinis galimai turės padengti skolą ne tik iš paveldėto turto, bet ir iš asmeninio. Po to, atlyginęs skolą, turės papildomų rūpesčių reiškiant atgręžtinį reikalavimą kritiems įpėdiniams. Autoriaus nuomone, tai prieštarauja įpėdinio pradiniam tikslui. Taigi, manytina, kad LAT turėtų apibendrinti bei suvienodinti savo praktiką atsižvelgiant į sprendimus bylose Nr. 3K-3-433/2014 ir Nr. 3K-3-108/2011 bei mokslininkių D. Bublienės ir E. Čaplinskienės pateiktą analizę.

4. Palikimo atsisakymas. Kreditorių interesų apsauga, kai įpėdinis atsisako priimti palikimą

Šitoje dalyje bus apžvelgiamos palikimo atsisakymo procedūra, palikimo atsisakymo galimybės bei pasekmės. Toliau bus išnagrinėtas palikimo atsisakymo sandorio atšaukimo klausimas bei apžvelgta kreditorių interesų apsauga, kai įpėdinis atsisako priimti palikimą piktnaudžiaudamas savo teise.

Paveldėjimo teisėje, kaip ir kituose civiliniuose teisiniuose santykiuose, galioja dispozityvumo principas, kuris reiškia, kad asmenys turimas teises įgyvendina savo nuožiūra, išskyrus įstatyme nustatytus ribojimus. Paveldėjimo teisėje šis principas įgyvendinamas, priimant arba atsisakant priimti palikimą (CK 5.50, 5.60 straipsniai), kai asmuo turi teisę paveldėti pagal įstatymą arba testamentą.¹⁵⁵ Paminėtina, kad asmuo turi dvi galimybes nepriimti palikimo: atsisakyti palikimo paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo notarui arba neatlikti jokių palikimo priėmimo veiksmy ir nesikreipti į teismą dėl termino atnaujinimo vėliau. LAT pažymėjo, kad „įstatymo nustatytu terminu nepriėmus palikimo, nesikreipus į teismą dėl termino palikimui priimti atnaujinimo, t. y. neišreiškus valios priimti palikimą, laikytina, kad įpėdinio neįgyvendinta paveldėjimo teisė pasibaigė.“¹⁵⁶ Taigi, vienu atveju paveldėjimo teisė pasibaigia, o kitu – įpėdinis, aiškiai išreiškdamas savo valią, jos atsisako. Taipogi paminėtina, kad palikimo atsisakymas, kaip ir palikimo priėmimas, turi retroaktyvų veikimą - laikoma, kad palikimo atsisakęs asmuo niekada nebuvo įpėdinis.

LR CK 5.60 str. reglamentuoja palikimo atsisakymą, kuriame numatyta, kad atsisakyti palikimo galima per 3 mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos. Palikimo atsisakymui yra numatyti apribojimai analogiški palikimo priėmimui – negalima atsisakyti su sąlygomis ir išlygomis arba dalies palikimo. Negalima atsisakyti palikimo kieno nors naudai. Jeigu niekas iš testamentinių įpėdinių nepriima palikimo, tai paveldėjimo teisė pereina įstatyminiams įpėdiniams. Jeigu niekas iš įstatyminių įpėdinių nepriima palikimo arba jo atsisako, tai palikimas atitenka valstybei. Pažymėtina, kad priešingai nei dabartiniame LR CK, 1964 m. CK 591 str. 1 d. buvo numatyta galimybė atsisakyti palikimo kitų asmenų iš įstatyminių ar testamentinių įpėdinių tarpo naudai, valstybės arba atskiros valstybinės, kooperatinės ar kitos visuomeninės organizacijos naudai. Palyginimui, dabartinis RF CK taipogi leidžia atsisakyti palikimo kitų asmenų naudai (RF CK 1157 str.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje *L. S. v V. B.*, Nr. 3K-3-282-313/2016, kat. 2.4.1.3, 2.4.1.5, 2.4.1.6.

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. v D. V.*, Nr. 3K-3-273/2014, kat. 34.3

1 d.). RF CK 1158 str. išvardinta, kieno naudai galima atsisakyti palikimo. Tai yra įstatyminiai arba testamentiniai įpėdiniai, iš kurių neatimta paveldėjimo teisė, taipogi įpėdiniai pagal atstovavimo teisę.¹⁵⁷ Skirtingai nuo dabartinio LR CK, 1964 m. CK ir RF CK numato 6 mėnesių terminą, per kurį galima atsisakyti palikimo.

Įstatyme numatyta, kad palikimo nepriėmimas ir atsisakymas turi tas pačias teises pasekmes. Paminėtina, kad A. Dambrauskaitė savo straipsnyje išvelgė tam tikrus skirtumus tarp atsisakymo nuo palikimo ir palikimo nepriėmimo. Visų pirma, atsisakymas nuo palikimo yra vienašalis sandoris, kuris išreiškiamas aktyviais asmens veiksmais. Tuo tarpu palikimo nepriėmimas yra pasyvus įpėdinio elgesys arba tylėjimas. Antra, skiriasi ir tam tikros pasekmės. Palikimo atsisakymo pasekmė yra ta, kad nepaveldi ne tik atsisakiusysis, bet negalima ir palikimo transmisija. Tam, kad asmeniui būtų išaiškinta atliekamo veiksmo prasmė ir teisinės pasekmės, įstatyme įtvirtinta, kad įpėdinis atsisako palikimo paduodamas pareiškimą palikimo atsiradimo notarui. Palikimo nepriėmimo pasekmė - kad galima paveldėjimo transmisija, t.y. mirus įpėdiniui, per nustatytą terminą nespėjusiam palikimo priimti, jo paties įpėdiniai įgyja galimybę įgyvendinti šią teisę ir priimti jam priklausiusią dalį. Todėl įstatymo nuostata, kad palikimo atsisakymas turi tas pačias pasekmes kaip ir palikimo nepriėmimas yra teisinga tik tuo aspektu, jog palikimo atsisakiusiojo ir palikimo nepriėmusiojo įpėdinio dalis tenka kitiems įpėdiniams.¹⁵⁸ LAT nuomonė dėl paveldėjimo transmisijos sutampa su A. Dambrauskaitės išsakyta pozicija. „Atsisakydamas priimti palikimą įpėdinis išreiškia savo valią ir taip įgyvendina atsiradusią teisę paveldėti. Tokiu atveju šio asmens teisės priimti palikimą neperima jo įpėdiniai, kaip, pavyzdžiui, paveldėjimo transmisijos atveju, kai įpėdinis miršta, nespėjęs išreikšti valios dėl palikimo priėmimo (CK 5.58 straipsnis), arba paveldėjimo atstovavimo atveju, kai įpėdinis miršta iki palikimo atsiradimo t. y. miršta pirmiau už palikėją (CK 5.12 straipsnis).“¹⁵⁹

A. Vileita rašo, kad palikimo atsisakymas yra besąlygiškas ir neatšaukiamas sandoris. Palikimo priėmimą galima užginčyti pagal bendrąsias sandorių pripažinimo negaliojančiais nuostatas.¹⁶⁰ A. Dambrauskaitė savo straipsnyje kvestionuoja palikimo atsisakymo sandorio atšaukimo klausimą remiantis privatinės teisės principu „leidžiama viskas, kas neuždrausta“. Tiesioginio draudimo atšaukti palikimo atsisakymo sandorį įstatymas nenumato. Taigi, mokslininkė, remiantis aukščiau išvardintu principu, padarė

¹⁵⁷ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [[Žiūrėta 2017-03-11]]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1158/>

¹⁵⁸ A. Dambrauskaitė Vienašaliai sandoriai paveldėjimo teisėje: valios išreiškimo forma ir teisinės pasekmės. *Jurisprudencija* 2008 2(104) p.81-82

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12/2007, kat. 34.5

¹⁶⁰ A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.124

išvadas, kad „įpėdiniui turėtų būti leidžiama atšaukti palikimo atsisakymą tais atvejais, kai palikimo nėra priėmę kiti asmenys arba jeigu visi kiti palikimą priėmę įpėdiniai sutinka, kad ir palikimo atsisakęs įpėdinis paveldėtų. Pripažinus palikimo atsisakymo sandorio galimybę, LR CK turėtų būti įtvirtintos tokio atšaukimo sąlygos, kurios užtikrintų ir įpėdinių, priėmusių palikimą vietoj atsisakiusiojo, teisėtus lūkesčius bei jų apsaugą ir civilinės apyvartos stabilumą bei patikimumą.“¹⁶¹ Autorius nesutinka su A. Dambrauskaitės nuomone, nes civiliniame kodekse neįmanoma apibrėžti visus įmanomus atvejus, todėl manytina, kad rėmimasis vien privatinės teisės principu „leidžiama viskas, kas neuždrausta“ gali sukelti ydingą teisės aiškinimą. Palikimo atsisakymas yra besąlygiškas sandoris ir jis atliekamas paduodant pareiškimą notarui, kuris ir turėtų išaiškinti įpėdiniui visas galimas to veiksmo pasekmes, taigi manytina, kad toks palikimo atsisakymo sandoris turėtų būti aiškinamas kaip neatšaukiamas. Aiškinant priešingai, tai neigiamai paveiktų civilinės apyvartos stabilumą, kadangi po palikimo atsisakymo paveldėjimo teisė pereina kitam įpėdiniui, o jeigu nėra kitų įpėdinių ar nė vienas įpėdinis nepriėmė palikimo, paveldimas turtas pereina valstybei. Taigi, civilinė apyvarta būtų destabilizuota, jei atsisakęs palikimo įpėdinis po tam tikro laiko savo vienašaliais veiksmais atšauktų savo atsisakymą nuo palikimo. Palyginimui, RF CK 1157 str. 3 d. numato konkretų draudimą pakeisti ar atšaukti palikimo atsisakymą.¹⁶² Manytina, kad siekiant teisinio aiškumo draudimas atšaukti palikimo atsisakymą, galėtų būti įtvirtintas ir LR CK.

Palikimo atsisakyti neleidžiama, jeigu įpėdinis jau padavė palikimo atsiradimo notarui pareiškimą, kad jis priima palikimą arba prašo išduoti jam paveldėjimo teisės liudijimą (LR CK 5.60 str. 4 d.). Paminėtina, kad įstatymas numato viena atvejį, kai galima atsisakyti palikimo jau jį priėmus. Tai atvejis, kai įpėdinis priėmęs palikimą faktiniu valdymu. Tokiu atveju jis gali atsisakyti palikimo per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos ir šiuo atveju laikoma, kad jis valdė turtą dėl kitų įpėdinių interesų (LR CK 5.51 str. 2 d.).

Norint atsisakyti palikimo, įpėdinis turi paduoti pareiškimą dėl atsisakymo palikimo atsiradimo notarui. Pažymėtina, kad „įpėdinio atsisakymas nuo palikimo atliekamas ne notarinio veiksmu, o įpėdinio vienašaliu sandoriu, kuriam įstatymo nenustatyta privaloma notarinė forma. Tokio pareiškimo pateikimas palikimo atsiradimo vietos notarui ir jo priėmimas į paveldėjimo bylą yra notaro, tvarkančio paveldėjimo bylą, veiksmas, bet ne notarinis veiksmas. Tai – organizacinis-tvarkomasis veiksmas, t. y. faktinio, o ne teisinio

---

¹⁶¹ A. Dambrauskaitė Vienašaliai sandoriai paveldėjimo teisėje: valios išreiškimo forma ir teisinės pasekmės. *Jurisprudencija* 2008 2(104) p.81-82

¹⁶² Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/Statya-1157/>

pobūdžio veiksmas.¹⁶³ LAT padarė išvadą, kad „palikimo atsisakymas yra raštu sudaromas sandoris, apie kurį įpėdinis praneša palikimo atsiradimo vietos notarui.“¹⁶⁴ Paminėtina, kad pareiškimas dėl palikimo atsisakymo gali būti paduodamas ir ne palikimo atsiradimo vietos notarui. Tokiu atveju notaras, kuris patvirtino pareiškimą dėl palikimo atsisakymo, persiunčia jį palikimo atsiradimo vietos notarui bei pateikia Testamentų registruui pranešimą apie pareiškimo dėl palikimo atsisakymo padavimą ne palikimo atsiradimo vietos notarui.¹⁶⁵ Nepaisant, kad palikimo atsisakymo sandoriui notarinė forma neprivaloma, Notarų rūmai savo rekomendacijose pabrėžė, kad „atsižvelgiant į palikimo atsisakymo pasekmes ir pasekmių išaiškinimo svarbą, rekomenduotina, kad pareiškimą dėl palikimo atsisakymo tvirtintų notaras.“¹⁶⁶ Taigi, palikimo atsisakymas yra vienašalis raštu sudaromas sandoris, kuris gali būti atliktas pas bet kuri notarą.

Paminėtina, kad jei nei vienas įpėdinis palikimo nepriėmė, paveldimas turtas paveldėjimo teise pereina valstybei (LR CK 5.62 str. 1 d.). Valstybės, kaip įpėdinio, ypatumas tame, kad ji negali atsisakyti palikimo arba jo nepriimti. Siekiant apsaugoti valstybės interesus, įstatyme numatyta, kad valstybė atsako už palikėjo skolas neviršydama paveldėto turto tikrosios vertės.

Kaip jau buvo minėta, įpėdinis turi teisę nepriimti palikimo, bet praktikoje pasitaiko tokių atvejų, kai įpėdinis piktnaudžiauja šita savo teise. Dažniausiai įpėdiniai tai daro siekiant išvengti atsakomybės prieš kreditorius, tokiu būdu pažeisdami jų interesus. LR CK nenumato specialių normų, kurios saugotų nemokaus ar piktnaudžiaujančio savo teise nepriimti palikimo įpėdinio kreditorių interesus. Tuo tarpu Šveicarijos civilinio kodekso 578 str. tiesiogiai numato kreditoriams galimybę ginčyti palikimo atsisakymą.¹⁶⁷ Prancūzijos civilinio kodekso 788 str. numato, kad teismas gali leisti įpėdinio kreditoriams priimti palikimą vietoj įpėdinio, kuris atsisako palikimo, sukeliant kreditoriams nuostolį. Tokiu atveju teisinės pasekmės sukeltos tik kreditoriui neišeinant už kreditoriaus reikalavimų ribų.¹⁶⁸ Nepaisant to, kad Lietuvoje nėra tiesiogiai numatytų tokių nuostatų, „teismų praktika eina ta pačia linkme ir pripažįsta galimybę ginčyti palikimo

---

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje E. Z. v I. S., Nr. 3K-3-47/2009, kat. 116.10.2

¹⁶⁴ *ibid.*

¹⁶⁵ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2016 m. kovo 17 d. nutarimu Nr. 5.1

¹⁶⁶ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2016 m. kovo 17 d. nutarimu Nr. 5.1

¹⁶⁷ Šveicarijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-21]. Prieiga per internetą: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201701010000/210.pdf>

¹⁶⁸ Prancūzijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-21]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/.../Code_22.pdf

nepriėmimą.¹⁶⁹ Tokių bylų nėra daug. Dažniausiai, kreditoriai gina savo interesus LR CK 6.66 str. (*Actio Pauliana*) ir LR CK 6.68 str. (*netiesioginis ieškinys*) pagrindu. Paminėtinos kelios LAT bylos. Vienoje iš bylų įpėdiniui buvo priteistas nepilnamečių vaikų išlaikymas, tačiau jis to vengė, o turto iš kurio galima būtų išieškoti, neturėjo. Atsiradus palikimui po tėvo mirties, įpėdinis jo atsisakė trečiojo asmens naudai. LAT kolegija konstatavo, jog „atsakovas sudarydamas vienašalį sandorį <...> pareiškimu atsisakydamas priimti palikimą, atsiradusį po testatoriaus M. S. mirties, atliko veiksmus, kurie prieštarauja viešajai tvarkai ir gerai moralei, nes, atsiradus palikimui ir palikimo sąskaita turėdamas realią galimybę įvykdyti tėvo prigimtinę prievolę vaikams ir teismo nuosprendžiu nustatytą prievolę ieškovei, nesąžiningai, piktnaudžiaudamas teise atsisakyti palikimo ir nepateikdamas iš esmės jokių garantijų, kad išlaikymo skola realiai ir protingais terminais galės būti sumokėta ateityje, atsisakė palikimo trečiojo asmens <...> naudai (CK 1.5, 1.81 straipsniai). <...> Dėl to yra pagrindas tokį sandorį pripažinti negaliojančiu ir taip sukurti prielaidas, kad atsakovo prievolė būtų įvykdyta turto, kurį atsakovas neteisėtai (pažeisdamas ieškovės bei šalių vaikų interesus) atsisakė priimti, sąskaita. Pripažįstant, kad palikimo priėmimas ar atsisakymas jį priimti yra įpėdinio laisva valia pareiškiamas teisė, konstatuojama, kad negalimas įpėdinio įpareigojimas priimti palikimą. Tačiau nustačius, kad įpėdinis neteisėtai, piktnaudžiaudamas savo teise atsisakyti palikimo, atsisako palikimo ir taip pažeidžia kitų asmenų teises ir interesus - bylos atveju ieškovės, atsakovo kreditorės, pažeistos asmens teisės turi būti ginamos ir jos reikalavimas turi būti tenkinamas to turto, kurio neteisėtai ir pažeidžiant kitų asmenų teises ir interesus buvo atsisakyta, sąskaita, nukreipiant išieškojimą į tą turtą, kuris dėl neteisėtu pripažinto sandorio vykdymo perėjo trečiojo asmens valdyman ir nuosavybėn.¹⁷⁰ Taigi, atsakovo nesąžiningo elgesio išraiška yra atsakovo sudarytas sandoris - atsisakymo nuo palikimo sudarymas. Dėl to yra pagrindas tokį sandorį pripažinti negaliojančiu. LAT pabrėžė, kad „palikimo nepriėmimo būdas, t. y. ar palikimą priimti atsisakyta pareiškimu, paduotu palikimo atsiradimo vietos notarui, ar neveikimu – neatliekant CK 5.50 straipsnio 2 dalyje nurodytų veiksmų palikimo priėmimo klausimu, nėra svarbus.“¹⁷¹

Kitoje byloje, LAT patvirtino galimybę taikyti *Actio Pauliana* (LR CK 6.66 str.) siekiant įgyvendinti skolininko pareigą mokėti vaikui išlaikymą, kai įpėdinis dovanojimo sutartimi perleido savo paveldėjimo teisę, norint išvengti savo prigimtinės bei teismo

¹⁶⁹ J. Stripeikienė *Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.19

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Z. S. v V. S., Nr. 3K-3-98/2007. kat. 34.4.10, 34.5, 34.6, 78.2.1

¹⁷¹ *ibid.*

nustatytos prievolės. Šios bylos ginčo esmė tokia. Iš įpėdinio buvo priteistas išlaikymas jo nepilnametei dukrai, tačiau jis išmokas mokėjo nereguliariai, vėliau iš viso nemokėjo, o turto, iš kurio galima būtų išieškoti neturėjo. Po savo tėvo mirties įpėdinis priėmė palikimą (dalį buto), bet dovanojimo sutartimi perleido savo dalį savo motinai, kuri vėliau visą butą padovanojo savo dukteriai. Dar vėliau įpėdinis mirė ir jo teises bei pareigas perėmė jo motina. Taigi, pirmos instancijos teismas pripažino negaliojančiu dovanojimo sutartį ir pritaikė restituciją. Apeliacinės instancijos teismas sprendimą panaikino ir ieškinį atmetė, o kasacinis teismas paliko galioti pirmos instancijos teismo sprendimą.¹⁷² LAT pabrėžė, kad *Actio Pauliana* „institutas gali būti taikomas, kai skolininkas nėra įvykęs visos ar dalies prievolės kreditoriui arba įvykęs ją netinkamai. Pripažįstama, kad naudoti *actio Pauliana* ieškinį kaip teisių gynimo būdą kreditorius gali per visą savo reikalavimo teisės galiojimo laikotarpį, t. y. nuo to momento, kai asmuo tampa kreditoriumi iki visiško prievolės įvykdymo arba prievolės pasibaigimo kitais įstatyme įtvirtintais pagrindais (CK 6.124–6.129 straipsniai).“¹⁷³ Taipogi LAT pažymėjo, kad remiantis LR CK 6.128 str. 1 d. ir LR CK 3.194 str. 5 d., „mirus asmeniui, iš kurio teismo sprendimu buvo priteistas išlaikymas vaikui, paveldėjimo teisinių santykių susiklostymo atveju, t. y. įpėdiniams priėmus palikimą, palikėjo vaikas (kreditorius) turės neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę palikėjo (skolininko) įpėdiniams, kurie, priimdami palikimą, prisiima ir palikėjo prievolę mokėti išlaikymą, tačiau tik tiek, kiek leidžia paveldimas turtas.“¹⁷⁴

Paminėtina dar viena LAT byla, kurioje kreditorių teises buvo apgintos LR CK 6.68 str. pagrindu. Šios bylos ginčo esmė tokia. Iš įpėdinio, kuris buvo nuteistas baudžiamojoje byloje, teismo nuosprendžiu buvo priteista didelė suma turtinei ir neturtinei žalai atlyginti. Skolininkas žalos nebuvo atlyginęs, jokie turto neturėjo. Teismas konstatavo, kad po savo motinos mirties palikimą priimti vengė, palikimo priėmimo veiksmų neatliko piktnaudžiaudamas savo teise, nes, žinodamas apie padarytą žalą ieškovams, sąmoningai atsisakė palikimo savo sesers naudai. Pirmos instancijos teismas konstatavo, kad ieškinys tenkintinas iš dalies Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.68 straipsnio pagrindu kaip netiesioginis ieškinys. Apeliacinės instancijos bei kasacinis teismai paliko galioti pirmos instancijos teismo sprendimą.¹⁷⁵

Taigi, teismų praktika pripažįsta galimybę palikimo atsisakiusio įpėdinio kreditoriams ginčyti palikimo atsisakymą ta dalimi, kuria įpėdinis skolingas kreditoriui, jei

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje S. D. v R. D., Z. D. ir V. S., Nr. 3K-3-155/2013

¹⁷³ *ibid.*

¹⁷⁴ *ibid.*

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje V. Z., R. Z., R. Z. v U. G., Nr. 3K-3-312/2008, kat. 35.6.2

toks atsisakymas iš esmės pažeidžia kreditorių interesus. Atsižvelgiant į tai, notarams, tvirtinantiems palikimo atsisakymo sandorius, rekomenduojama išaiškinti palikimo atsisakymo pasekmes ir LR CK 6.66 ir 6.68 straipsnių aspektu.¹⁷⁶

---

¹⁷⁶ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

5. Nepilnamečių įpėdinių palikimo priėmimo ypatumai bei problematika

Šioje dalyje bus analizuojama, ar visais atvejais siekiant priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu reikalingas teismo leidimas. Taip pat bus įvertinti skirtingi palikimo priėmimo būdai atsižvelgiant į nepilnamečio įpėdinio interesus.

Pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 12 str. 1 d. nepilnametis vaikas turi teisę į nuosavybę.¹⁷⁷ Paveldėjimas - vienas iš nepilnamečio vaiko nuosavybės teisės įgijimo pagrindų (LR CK 4.47 str. 1 d.). Nepilnamečių asmenų palikimo priėmimą apibrėžia LR CK 5.56 str. Nepilnamečiai neturi visiško civilinio veiksnumo ir negali savarankiškai dalyvauti civiliniuose santykiuose, tad jų vardu palikimą priima jų tėvai arba globėjai. Kadangi visur ir visada pirmiausia turi būti atsižvelgiama į teisėtus vaiko interesus, tai LR CK 3.188 str. 1 d. numato, kad tėvai, norint savo nepilnamečių vaikų vardu priimti ar atsisakyti priimti palikimą, turi gauti teismo leidimą. „Tai viena iš nepilnamečio vaiko paveldėjimo teisės įgyvendinimo teisminės kontrolės formų.“¹⁷⁸ Teismas, nagrinėdamas tokio pobūdžio bylas, turi savo iniciatyva (*ex officio*) patikrinti „ar nėra uzufukto pasibaigimo pagrindų, išvardytų CK 3.191 straipsnyje, įvertinti esančius įrodymus, ar leidimas priimti palikimą ar atsisakyti priimti palikimą nepažeis nepilnamečio vaiko interesų (pavyzdžiui, paveldimas turtas nesuvaržytas kreditorių interesais, nėra skolų, pan.).“¹⁷⁹ Jeigu teismas tenkina tėvų prašymą nepilnamečių vaikų vardu priimti palikimą, tai jis turėtų paaiškinti, kad turtas turi būti tvarkomas išimtinai vaikų interesais bei papildomai patikrinti, ar nėra duomenų, bylojančių, jog jis gali būti naudojamas ne vaiko interesais.¹⁸⁰ LAT pabrėžė, kad „viešasis interesas prioritetiškai ginti ir saugoti vaikų interesus geriausiai užtikrinamas teismui sprendžiant dėl leidimo leisti vaiko atstovams pagal įstatymą priimti ar atsisakyti priimti palikimą vaiko vardu išdavimo (neišdavimo).“¹⁸¹ Taigi, teismo leidimas priimti ar atsisakyti priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu geriausiai užtikrina vaiko interesus.

LR CK 5.56 str. numato, kad ribotai veiksnūs šioje srityje asmenys palikimą priima tik tėvų arba rūpintojų sutikimu. Teismų bei notarų praktikoje dažnai kyla klausimų: ar gali nepilnamečiai vaikai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų patys priimti palikimą,

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1996-04-12, Nr. 33-807

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2012, kat. 34, 34.5

turėdami tik tėvų (rūpintojų) sutikimą, ar reikia turėti išankstinį teismo leidimą. Viena nuomonė, kad reikėtų aiškinti straipsnį *expressis verbis*, t.y. kad ribotai veiksnius asmenys, tame tarpe ir nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų, palikimą priima patys, o tėvai (rūpintojai) pritaria tam. Toks aiškinimas turi pagrindą, t.y. LR CK 2.8 str. 1 d., kur nurodyta, kad nepilnamečiai vaikai nuo 14 iki 18 metų turi dalinį civilinį teisnumą, tai jie sandorius sudaro, turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą. A. Vileita vadovėlyje irgi rašo, kad „šie asmenys patys priima palikimą arba jo atsisako turėdami tėvų ar rūpintojų sutikimą.“¹⁸² Kita nuomonė – kad reikia būtinai atsižvelgti į LR CK 3.188 str., kuris nenumato jokių išimčių dėl asmenų, turinčių ribotą veiksnumą. Tokiu atveju, teismo leidimas yra būtinas, nepriklausomai nuo nepilnamečio vaiko amžiaus. Teismų praktika šiais klausimais prieštaringa, kaip ir sprendžiant, ar reikalingas teismo leidimas atsisakant nuo palikimo nepilnamečio vaiko vardu. Pavyzdžiui, Klaipėdos miesto apylinkės teismas pažymėjo, kad „tik tuo atveju, kai nepilnametis vaikas įgyja nuosavybės teises į dalį gyvenamosios patalpos, su šiuo turtu susijusiems sandoriams sudaryti yra būtinas teismo leidimas. Šiuo atveju teismo leidimas nereikalingas, todėl atsisakytina išduoti teismo leidimą atsisakyti nuo palikimo pagal įstatymą.“¹⁸³ Kitoje byloje teismas konstatavo, kad nepilnamečiui, kuriam tuo metu buvo 16 m., turėdamas savo motinos sutikimą gali pats priimti savo tėvo palikimą ir kad teismo leidimas šiuo atveju nereikalingas.¹⁸⁴

Notarai, savo ruožtu, vadovavosi Notarų rūmų rekomendacijomis, kuriose buvo apibrėžta, kad „nepilnamečių vaikų nuo 14 iki 18 metų paveldėjimo atveju palikimą priima pats nepilnametis, turėdamas tėvų sutikimą, kurie sutikimui duoti turi gauti teismo leidimą. <...> Nepilnamečių paveldėjimo atveju turi būti gautas teismo leidimas atsisakyti palikimo.“¹⁸⁵ Taigi, Notarų rūmų pozicija šiuo klausimu buvo tokia, kad nepilnamečio vaiko vardu norint tiek priimti, tiek atsisakyti priimti palikimą, tėvai turėjo gauti teismo leidimą. LAT „apžvalgoje dėl nepilnamečių turtinių teisių apsaugos paveldėjimo turtiniuose santykiuose“ (toliau – Apžvalga) pabrėžė, kad „tokia teismų praktika neatitinka CK 3.188 straipsnyje įtvirtintos teisės normos, kurioje nedaroma išimčių dėl dalinio veiksnumo nepilnamečių. Be to, ši norma yra *lex specialis* kitų CK normų atžvilgiu, ir 3.188 straipsnio 1 dalies 2 punkte *expressis verbis* nurodyta, kad teismo leidimas yra reikalingas tiek priimant, tiek atsisakant priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu.“ Taigi teismas padarė išvadą, kad teismo leidimas yra būtina sąlyga tėvams nepilnamečio vaiko

¹⁸² A. Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p.120

¹⁸³ Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. P2-12704-323/2007.

¹⁸⁴ Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-9594-852/2010.

¹⁸⁵ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

vardu tiek priimti, tiek atsisakyti priimti palikimą, nepriklausomai nuo nepilnamečio vaiko amžiaus. Tokiu atveju CK 2.8 straipsnio norma, kurioje nustatyta, kad nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą, netaikoma.¹⁸⁶

Remiantis universalumo principu, nepilnametis, kaip ir kiti įpėdiniai, nepriklausomai nuo paveldėjimo būdo, paveldi ne tik palikėjo turtą, bet ir skolas, jei tokių esama. Įstatymo nenustatyta, kad nepilnamečiai įpėdiniai prieš kreditorius turėtų daugiau teisių negu pilnamečiai: tiek vieni, tiek kiti atsako visu savo turtu, jei palikimas priimtas faktiškai pradėjus valdyti paveldimą turtą arba padavus palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo, arba tik paveldėtu turtu, jei palikimas priimtas pagal apyrašą (CK 5.52, 5.53 straipsniai).¹⁸⁷ Taigi, teismas, išduodant leidimą priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu bei siekdamas apsaugoti nepilnamečio interesus, gali nurodyti konkretų palikimo priėmimo būdą.

Kaip buvo minėta anksčiau, norint priimti palikimą faktiniu valdymu, įpėdinis turi atlikti teisinę reikšmę turinčius aktyvius veiksmus (t.y. prižiūrėti turtą, mokėti mokesčius ir pan.), kurių pavyzdinis sąrašas nurodytas LR CK 5.51 str. 1 d. Kadangi nepilnametis asmuo neturi visiško civilinio veiksnio, tai ir atlikti minėtų veiksmų jis negali. Tokiu būdu kyla klausimas, ar gali nepilnametis priimti palikimą faktiniu valdymu. Įstatymas nenumato tiesioginio draudimo tėvams (globėjams ar rūpintojams) priimti palikimą faktiniu valdymu savo nepilnamečių vaikų vardu. A. Vileita nurodo, kad tėvai ir globėjai neveiksnių įpėdinių vardu gali priimti palikimą pradėję faktiškai jį valdyti, kaip bet kuris kitas įpėdinis, nors faktinis valdymas būtų be išankstinio teismo leidimo. Teismo leidimas reikalingas tik palikimo priėmimo ar atsisakymo sandoriui sudaryti, išreiškiant valią raštu atitinkamai įstaigai (notarui ar teismui).¹⁸⁸ Tokiu atveju, priimant palikimą faktiniu valdymu nepilnamečio vaiko vardu, lieka neaišku, kokia apimtimi nepilnametis atsakingas palikėjo kreditoriams, nes priimant palikimą faktiniu valdymu įpėdinis už palikėjo skolas atsako kreditoriams visu savo turtu. Kitas aspektas - pažeidžiamas reikalavimas, priimant palikimą nepilnamečio vaiko vardu turėti išankstinį teismo leidimą. Kiti galimi klausimai gali kilti situacijose kai, pavyzdžiui, nepilnametis gyveno kartu su tėvais ir vienas iš jų mirė, o nepilnametis tęsė gyvenimą su vienu iš tėvų tame pačiame name (ar bute). Ar likęs gyvas vienas iš tėvų faktiškai turtą pradėjo valdyti tik savo, ar ir nepilnamečio vaiko vardu, kaip atskirti vaiko ir tėvo turto dalis, kaip nepilnametis yra atsakingas palikėjo kreditoriams

¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 05 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2013, kat. 34, 34.5

¹⁸⁸ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.30

ir pan.¹⁸⁹ Pasak Vileitos A., esant tokiai situacijai ir paaiškėjus, kad palikėjo kreditorių skolos viršija palikimo vertę, skolos išieškotinos ne iš nepilnamečio įpėdinio turto, bet iš tėvų ar globėjo turto.¹⁹⁰ Autorius pritaria Vileitos A. nuomonei, kadangi nepilnametis neturi civilinio veiksnumo, antra, tėvai ar globėjas pažeidė imperatyvų reikalavimą turėti teismo leidimą (LR CK 3.188 str. 1 d.).

Tokiu būdu, siekiant išvengti minėtų probleminių situacijų bei atsižvelgiant į tai, kad vaikų interesas sudaro viešąjį interesą, paveldėjimo srityje turėtų būti keliami „didesni rūpestingumo ir pareiškimo reikalavimai keliami ne tik tėvams, bet ir kitoms valstybės institucijoms bei pareigūnams,“¹⁹¹ kurie, sužinojus kad mirė asmuo, turintis nepilnamečių vaikų, turi dėti maksimalias pastangas informuodami nepilnamečio vaiko globėją (rūpintoją ar vieną iš tėvų) dėl būtinybės kreiptis į teismą dėl leidimo priimti palikimą išdavimo.

Situacijoje, kai tėvai (globėjai) priėmė palikimą faktiniu valdymu nepilnamečio vardu, tai teismas, kai į jį kreipiamasi dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, kad palikimas buvo priimtas faktiniu valdymu, papildomai „atlieka tą pačią kontrolės funkciją, kaip ir bylose dėl leidimų priimti ar atsisakyti priimti palikimą išdavimo.“¹⁹²

Priešingoje situacijoje, kai tėvai (globėjai) neatliko reikiamų veiksmų siekiant priimti palikimą faktiniu valdymu nepilnamečio vardu, LAT, ginant vaiko interesus, pažymėjo, kad nepilnamečio įpėdinio teisę kreiptis į notarinę kontorą dėl paveldėjimo privalo įgyvendinti jo globėjas (rūpintojas) kaip įstatyminis atstovas, tačiau, globėjui (rūpintojui) šių veiksmų neatlikus, nepilnamečio teisėti interesai neturėtų būti pažeidžiami ir įstatymo nustatyta tvarka turėtų būti ginami. <...> Toliau teismas konstatavo, kad nepilnamečio įpėdinio globėjas (rūpintojas) neįgyvendino jo teisių į paveldimą turtą, paduodamas įpėdinio vardu pareiškimą notarų biurui dėl palikimo priėmimo, tačiau nepilnamečiam įpėdiniui faktiškai nuo palikimo atsiradimo naudojantis paveldimu turtu, laikytina, kad palikimą jis priėmė faktiškai pradėjęs turtą valdyti.¹⁹³

Pagal bendrą taisyklę, notaras neprivalo ieškoti įpėdinių, kadangi įpėdinis priima palikimą savo aktyviais veiksmais. Tačiau jei notarui žinoma, kad įpėdinis yra neveiksnius ar nepilnametis, tai jis turi imtis priemonių tokio asmens interesams apsaugoti. Notarų

---

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁹⁰ A. Vileita Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//*Justitia*, Nr. 5, 2003, p.30

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁹² *ibid.*

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-600/2009, kat. 34.4.10, 34.5, 128.20

rūmai pabrėžė, kad „jei nepilnamečio teisės neįgyvendinamos pasyviai, nesikreipiant į teismą dėl leidimo priimti palikimą ar jo atsisakyti, notaras turi būti aktyvus ir užtikrinti, kad nepilnamečio interesai nebūtų pažeisti (pvz., kreiptis į vaiko atstovus, informuoti atitinkamas institucijas – Vaiko teisių apsaugos tarnybą, prokurorą). Notaras, kreipdamasis į šias institucijas, gali nustatyti terminą, per kurį šioms institucijoms nesiėmus veiksmų, bus išduotas paveldėjimo teisės liudijimas palikimą laiku priėmusiems įpėdiniais.“¹⁹⁴ Taigi, notaras irgi turi būti aktyvus, žinant, kad įpėdinis yra neveiksnius ar nepilnametis asmuo.

Kalbant apie palikimo priėmimą pagal apyrašą, nepaisant to, kad tai yra saugiausias palikimo priėmimo būdas, „nutarčių analizė parodo, kad tik nedaugelis pareiškėjų prašo leisti palikimą nepilnamečio vaiko vardu priimti pagal apyrašą.“¹⁹⁵ Manytina, kad įpėdiniai rizikuoja ir pasirenka ne patį saugiausią palikimo priėmimo būdą, ir dėl to, kad palikimo priėmimas pagal apyrašą yra brangiausias, nes papildomai prisideda būtinos vykdymo išlaidos (40 Eurų) bei atlygis antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą (24 Eurai už vieną antstolio darbo valandą), bei ilgiausiai trunkantis palikimo priėmimo būdas. Prašymuose dėl leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu dažnai nenurodoma nei kas sudaro paveldimą turtą, nei galimi palikėjo įsipareigojimai.¹⁹⁶ Kaip žinoma, ne visi įsipareigojimai yra registruojami bei juos galima patikrinti. Taigi, visada išlieka tikimybė, kad palikėjas gali turėti įsipareigojimų, apie kuriuos nei globėjas (rūpintojas ar vienas iš tėvų), nei teismas gali nežinoti. Todėl teismas, siekdamas apsaugoti vaiko interesus nuo galimų neigiamų padarinių, pats savo iniciatyva nurodo saugiausią palikimo priėmimo būdą priimant palikimą, t.y. pagal apyrašą. LAT pabrėžė, kad „tinkama praktika pripažintina teismų iniciatyva sprendžiant klausimą dėl leidimo priimti palikimą nepilnamečio vardu išdavimo nustatyti, kad palikimas priimamas pagal antstolio sudarytą apyrašą.“¹⁹⁷ Pažymėtina, kad teismui turint informacijos apie palikėjo skolas arba vaiko teisių tarnybai pateikus pažymą apie tai, kad šeima įtraukta į socialinės rizikos šeimų apskaitą, apyrašas yra būtinas, nes grėsmė nepilnamečio vaiko interesams priėmus palikimą kitu būdu yra akivaizdi.¹⁹⁸ Paminėtina, kad vien fakto buvimas, kad palikėjas turėjo skolinių įsipareigojimų, neleidžia teismui atsisakyti leisti priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu. Tik tuo atveju, kai palikėjo skolinai įsipareigojimai akivaizdžiai viršija palikėjo

---

¹⁹⁴ „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

¹⁹⁶ *ibid.*

¹⁹⁷ *ibid.*

¹⁹⁸ *ibid.*

turtą, teismas gali atsisakyti leisti priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu. Vadinasi, teismas turi įvertinti paveldimo turto balansą ir tik tada priimti sprendimą, atitinkantį vaiko interesams. Pavyzdžiui, Akmenės rajono teismas, nagrinėjant pareiškimą dėl praleisto termino nepilnamečių vaikų vardu atsisakyti priimti palikimą atnaujinimo ir leidimo atsisakyti priimti nepilnamečių vaikų vardu palikimą, nustatė, kad „paveldimo turto balansas yra neigiamas, t. y. skoliniai įsipareigojimai yra didesni už turtą, todėl kreditorių reikalavimais ap sunkinto turto paveldėjimas pažeistų nepilnamečio vaiko teises ir interesus.“¹⁹⁹

Teismai dažnai gauna prašymus leisti priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu nenurodant palikimo priėmimo būdo. Nors teismams ir rekomenduotina „sprendžiant klausimą dėl leidimo priimti palikimą nepilnamečio vardu išdavimo nustatyti, kad palikimas priimamas pagal antstolio sudarytą apyrašą,²⁰⁰ tai daroma ne visada. Teismai gali leisti priimti palikimą nepilnamečio vardu ne pagal antstolio sudarytą apyrašą, o kreipiantis į notarą, nepaisant to, kad tokiu būdu nepilnamečiai atsakytų galimiems palikėjo kreditoriams visu savo turtu. Todėl teismui tenka skrupulingai įvertinti pateiktus įrodymus, kad palikėjas neturėjo jokių įsipareigojimų ar jie yra žymiai mažesni už paveldimą turtą. Tik tokiu atveju teismas gali leisti priimti palikimą neribojant nepilnamečio įpėdinio atsakomybės. Siekiant sumažinti išliekančią riziką, kad nepilnamečiui teks atsakyti visu savo turtu prieš kreditorius, teismas gali pareikalauti iš nepilnamečio atstovų pateikti įrodymus apie paveldimo turto sudėtį, t. y. išrašus, pažymas, pažymėjimus iš Nekilnojamojo turto registro, bankų pažymas apie turimus indėlius bei gautus kreditus ir pan.²⁰¹

Palyginimui, Latvijos civilinio kodekso 708 straipsnis imperatyviai nurodo, kad rūpintojai, globėjai ir kiti įstatyminiai atstovai visada privalo priimti palikimą atstovaujamojo vardu tik pagal apyrašą.²⁰² „Pagal Olandijos civilinio kodekso 4 knygos 193 straipsnio 1 dalį draudžiama įstatyminiams atstovams priimti atstovaujamojo vardu palikimą neribojant jų atsakomybės, o atsisakyti palikimo reikia apylinkės teismo leidimo.“²⁰³

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau paminėtas galimas problemas priimant palikimą nepilnamečio vaiko vardu ne pagal antstolio sudarytą apyrašą, LAT rekomendaciją bei

¹⁹⁹ Akmenės rajono apylinkės teismas. 2016m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2YT-825-1007/2016

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35

²⁰¹ Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2006 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. P2-2385-546/2006

²⁰² Latvijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-11]. Prieiga per internetą: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/The_Civil_Law.doc

²⁰³ E. Čaplinskienė *Kas atsakys už palikėjo skolas?*. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamento. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010, p.56

užsienio šalių šio klausimo teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad labiausiai vaiko interesus apsaugantis palikimo priėmimo būdas yra palikimo priėmimas pagal antstolio sudarytą apyrašą.

Taipogi manytina, kad Lietuvoje palikimo priėmimo nepilnamečio vardu teisinis reguliavimas galėtų būti analogiškas Olandijos teisiniam reguliavimui. Tai reiškia, kad norint priimti palikimą nepilnamečio vardu, nereikėtų kreiptis į teismą, kadangi palikimą būtų privaloma priimti tik pagal apyrašą. Taigi, ši funkcija galėtų būti pavesta notarams ir tik norint atsisakyti palikimo nepilnamečio vardu reikėtų kreiptis į teismą dėl leidimo. Toks reguliavimas optimizuotų teismų darbą bei daugiau funkcijų, susijusių su palikimo priėmimu, būtų sutelkta pas notarą.

Išvados ir Pasiūlymai

1. Priimant palikimą pagal apyrašą įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas ribojama tik paveldėtu turtu, o ne paveldėto turto verte, kas reiškia, kad kreditorių reikalavimai negali būti tenkinami iš asmeninio įpėdinių turto.
2. Civilinis kodeksas nenurodo, kokia įpėdinio atsakomybė priimant palikimą pagal antstolio sudarytą apyrašą: solidari ar dalinė. Doktrinoje mokslininkų išsakyta pozicija - kad ribotosios atsakomybės atveju įpėdinio atsakomybė yra dalinė, tuo tarpu teismų praktika šiuo klausimu nevienoda. Manytina, kad LAT šiuo klausimu turėtų apibendrinti bei suvienodinti savo praktiką, turint omenyje, kad įpėdinio atsakomybė ribojama tik paveldėtu turtu, o ne verte, įpėdinio tikslas pasirenkant palikimo priėmimą pagal antstolio sudarytą apyrašą yra apriboti savo atsakomybę tik paveldėtu turtu bei atsižvelgiant į mokslininkų D. Bublienės ir E. Čaplinskienės pateiktą analizę.
3. Daug diskusijų bei tam tikrų problemų sukeliantis palikimo priėmimo būdas yra faktinis valdymas. Priimant palikimą faktiniu valdymu, nereikalaujama, kad tokie įpėdinio veiksmai būtų teisiškai įforminti, taigi nepakankamai išviešinamas pats palikimo priėmimo faktas. Be to, doktrinoje ir teismų praktikoje pabrėžiama, kad palikimo priėmimas yra besąlygiškas ir neatšaukiamas sandoris, tuo tarpu priėmus palikimą faktiniu valdymu leidžiama jo atsisakyti, kas iškreipia paveldėjimo teisės normas ir sukelia disproporciją tarp palikimo priėmimo būdų. Neaiškumų sukelia ir tai, kokią daiktą ar kokią palikimo dalį turi priimti įpėdinis, kad būtų pripažinta, kad jis tinkamai priėmė palikimą faktiniu valdymu. Esant palikimo priėmimui faktiniu valdymu, visada išlieka nežinomybės faktorius, kuris gali pasireikšti bet koku momentu. Dėl juridinę reikšmę turinčio fakto, jog asmuo priėmė palikimą faktiniu valdymu, reikia kreiptis į teismą. Kadangi šitas palikimo priėmimo būdas sukelia tiek daug problemų notarams bei darbo teismams, svarstyтина, ar nereikėtų jo palaipsniui atsisakyti.
4. Civilinis kodeksas nenumato jokių specialių normų, kurios saugotų kreditorių interesus nuo piktnaudžiaujančio savo teise nepriimti palikimo įpėdinio. Teismų praktika pripažįsta galimybę palikimo atsisakiusio įpėdinio kreditoriams ginčyti palikimo atsisakymą ta dalimi, kuria įpėdinis skolingas kreditoriui, jei toks atsisakymas iš esmės pažeidžia kreditorių interesus. Dažniausiai kreditoriai gina savo interesus LR CK 6.66 str. (*Actio Pauliana*) ir LR CK 6.68 str. (*netiesioginis ieškinys*) pagrindu. Siekiant didesnės kreditorių apsaugos nuo įpėdinių piktnaudžiavimo savo teisėmis, Lietuvoje kreditoriams galėtų būti numatyta tiesioginė galimybė ginčyti palikimo atsisakymą.

5. Civilinis kodeksas nenumato prievolės jokiame subjektui informuoti kreditorius apie palikėjo mirtį bei atsiradusią pareigą reikšti savo reikalavimus palikėjui. Vadinasi, kreditoriai gali sužinoti apie palikėjo mirtį po kreditorių reikalavimų pareiškimo termino pabaigos. Siekiant apsaugoti kreditorių teisėtus interesus, LR CK 5.63 str. 4 d. numato galimybę teismui praleistą trijų mėnesių terminą atnaujinti. Teismui atnaujinant kreditorių praleistą terminą, o įpėdiniui priėmus palikimą ne pagal apyrašą gali kilti interesų konfliktas. Tokiu atveju, siekiant labiau užtikrinti įpėdinių interesą gauti informaciją apie palikėjo kreditorius bei kreditorių interesą sužinoti apie skolininko mirtį, galėtų būti sukurta tokios informacijos teikimo tvarka. Manytina, kad tai galėtų sumažinti ginčo tarp kreditorių ir įpėdinių tikimybę.
6. Kadangi teismo leidimas priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu geriausiai užtikrina vaiko interesus bei LR CK 3.188 straipsnyje nėra išimčių dėl dalinį veiksnumą turinčių asmenų, tai, nepriklausomai nuo nepilnamečio vaiko amžiaus, teismo leidimas yra būtina sąlyga siekiant tiek priimti, tiek atsisakyti priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu.
7. Saugiausias palikimo priėmimo būdas atsižvelgiant į nepilnamečio asmens interesus yra palikimo priėmimas pagal antstolio sudarytą apyrašą. Manytina, kad Lietuvoje galėtų būti įtvirtintas imperatyvus reguliavimas, kad rūpintojai, globėjai ir kiti įstatyminiai atstovai visada privalo priimti palikimą atstovaujamojo vardu tik pagal antstolio sudarytą apyrašą. Papildomai ši funkcija galėtų būti pavesta notarams ir, tik norint atsisakyti palikimo nepilnamečio vardu, reikėtų kreiptis į teismą dėl leidimo. Toks reguliavimas optimizuotų teismų darbą bei daugiau su palikimo priėmimu susijusių funkcijų būtų sutelkta pas notarą.

Šaltinių sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864
2. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.3, 1.65, 2.139, 5.39, 5.50, 5.52, 5.53, 5.54, 5.60 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4130 (2011-07-13)
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (*Žin.*, 1964, Nr.19-138)
5. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810
6. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 20,26,27,31,45,46,47,48,51 str. ir IV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 55-1943 (2001-06-27)
7. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1996-04-12, Nr. 33-807
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl testamentų registro steigimo ir testamentų registro nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2001-05-25, Nr. 44-1547; Nauja redakcija nuo 2016-10-12, paskelbta TAR 2016-10-19
9. Šveicarijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-21]. Prieiga per internetą: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201701010000/210.pdf>
10. Latvijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/The_Civil_Law.doc
11. Prancūzijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-11]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/.../Code_22.pdf
12. Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-11]. Prieiga per internetą: <http://rulaws.ru/gk-rf-chast-3/Razdel-V/Glava-64/>
13. Rusijos Federacijos notariato įstatymas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-11]. Prieiga per internetą: <https://notariat.ru/ddata/file-file/9936.pdf>

Specialioji literatūra

1. BUBLIENĖ D., ČAPLINSKIENĖ E. Ribota įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas. *Teisė*, 2011, 81 t.
2. ČAPLINSKIENĖ E. Kas atsakys už palikėjo skolas?. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentu. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010
3. DAMBRAUSKIATĖ A. Vienašaliai sandoriai paveldėjimo teisėje: valios išreiškimo forma ir teisinės pasekmės. *Jurisprudencija* 2008 2(104)
4. „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 Valstybės žinios, 2005-11-03, Nr. 130-4682
5. GAIVENIS V., VALIULIS A. *Turto paveldėjimas: klausimai ir atsakymai*. Vilnius: Justitia, 2002.
6. JONAITIS M. *Romėnų privatinė teisė*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2014
7. Konsultacija „Dėl palikimo atsiradimo vietos,“ patvirtinta Notarų rūmų prezidiumo 2008 m. sausio 7 d. nutarimu Nr. 9.3
8. Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo pagal apyrašą“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3
9. Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2011 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 6.1
10. Konsultacija „Dėl palikimo priėmimo termino skaičiavimo“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2014 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 12.1.2
11. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtinta „Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika“, patvirtinta 2015 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. 1R-390
12. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.50, 5.57 ir 5.63 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, TAR, 2015-07-07, Nr. 11103
13. MIKELĖNAS V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003, p. 31
14. MIKELĖNAS V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2003
15. NEKROŠIUS I., NEKROŠIUS V., VĖLYVIS S. Romėnų teisė. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999
16. NEKROŠIUS V., S. Šaltauskienė Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui vieneri metai: notarų patirtis. Justitia, 2002, Vilnius, Nr.4-6,

17. STRIPEIKIENĖ J. Paveldėjimo teisės normų taikymas Lietuvos teismų praktikoje. Paveldėjimo teisės Europeizacijos perspektyvos – link Europos testamentų. Konferencijos vykusios 2009-12-15 Vilniuje pranešimas. Vilnius: VU leidykla, 2010
18. SVIRBUTIENĖ D. Palikimo priėmimo būdai: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Notariatas*, Lietuvos Notarų rūmai, Vilnius, 2007
19. „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2011 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 14.3
20. „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1
21. „Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijos“ patvirtinta Lietuvos notarų rūmų 2016 m. kovo 17 d. nutarimu Nr. 5.1
22. 1999-12-20 Teisingumo ministro įsakymas Nr. 362 dėl Laikinių notarinių veiksmų atlikimo metodinių taisyklių patvirtinimo
23. VILEITA A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (1)//Justitia, Nr. 1-2, 2003
24. VILEITA A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//Justitia, Nr. 5, 2003
25. VILEITA A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)//Justitia, Nr. 6, 2003
26. VILEITA A. Paveldėjimo teisė. Vilnius: Justitia, 2011
27. Методические рекомендации Федеральной нотариальной палаты по оказанию практической помощи нотариусам и нотариальным палатам в решении отдельных вопросов, связанных с нотариальной деятельностью. Москва. 2008

Praktinė medžiaga

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-182-421/2016, kat. 2.4.1.3, 2.4.1.5, 2.4.1.6
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje L. S. v V. B., Nr. 3K-3-282-313/2016, kat. 2.4.1.3, 2.4.1.5, 2.4.1.6.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444-611/2016, kat. 2.4.1.5., 3.4.4.11
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje P. N. v. I. B., bylos Nr. 3K-3-20/2015

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje A. V. v D. V., Nr. 3K-3-273/2014, kat. 34.3
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2014, kat. 34.3
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje J. V. v L. T., M. B., L. T., Nr. 3K-3-123/2014, kat. 34.5, 35.3.1, 42.10
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2014, kat. 34.5, 129.1
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2014, kat. 34.4.9, 34.4.10, 128.19
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014. kat. 34.5
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje S. D. v R. D. , Z. D. ir V. S. , Nr. 3K-3-155/2013
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 05 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2013, kat. 34, 34.5
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje I. A. ir V. I. v A. T., Nr. 3K-3-95/2013
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje V. N. (V. N.) v J. M. ir M. N., Nr. 3K-3-299/2013, kat. 24.2, 34.3, 106.7, 114.11, 121.13
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2012, kat. 34.5
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2012, kat. 95.5
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2012, kat. 34, 34.5
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285/2011, kat. 34.5, 114.11, 128.2
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2011, kat. 34.5
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-540/2011, kat. 95.5

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje B.M. v E.Ž., M.Ž., Nr. 3K-3-108/2011, kat. 34.5, 116
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje M.V. v E.Ž., Nr. 3K-3-135/2011, kat. 34, 34.3, 34.5
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2011, kat. 34.5, 114.11
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose apžvalga. Teismų praktika 35
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2009, kat. 34, 34.5
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje R.L. v V.L., Nr. 3K-3-206/2009, kat. 34, 34.6
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-600/2009, kat. 34.4.10, 34.5, 128.20
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-322/2009, kat. 34.5
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje P.Š. v A.D., Nr. 3K-3-296/2009, kat. 23, 34.5, 121.21
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje N.V. v L.K. Nr. 3K-3-441/2009, kat. 34.1, 34.3, 34.6, 23
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje E.Z. v I.S., Nr. 3K-3-47/2009, kat. 116.10.2
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-190/2009, kat. 24.1, 34.5, 73.2.6.1
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje V.Z., R.Z., R.Z. v U.G., Nr. 3K-3-312/2008, kat. 35.6.2
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje S.Ž., R.Ž., J.M.V. v V.B., Nr. 3K-3-627/2008, kat. 24.1
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje B.O.S. v R.S.. Nr. 3K-3-547/2008, kat. 34.4.5, 34.4.8

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Z. S. v V. S., Nr. 3K-3-98/2007. kat. 34.4.10, 34.5, 34.6, 78.2.1
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2007, kat. 128. 2
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12/2007, kat. 34.5
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 09 d. nutartis civilinėje byloje Č.O. v Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, 3K-7-5/2006
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2006, kat. 129.1
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2006, kat. 34.3
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2002 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-829/2002, kat. 15.1, 15.2.1.1, 27.5, 30.6, 87.1, 117
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje E.J., G.G. ir J.K. v T.Š. ir R.M., Nr. 3K-3-7/2001, kat. 25.8.2., 30.6.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. M. Š., V. Kovergos IĮ ir kt., bylos Nr. 3K-3-442/2001
45. Akmenės rajono apylinkės teismas. 2016m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2YT-825-1007/2016
46. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-9594-852/2010
47. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. P2-12704-323/2007.
48. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2006 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. P2-2385-546/2006

Santrauka

Paveldėjimas yra viena iš gyvenimo sferų, kuri paliečia beveik kiekvieną žmogų. Kiekvienas iš mūsų vienu ar kitu būdu bent kartą gyvenime patenka į situaciją, kai „paveldėjimo teisė“ bei „palikimo priėmimas“ tampa ne šiaip žodžių junginiu, bet konkrečia gyvenimo situacija. Tai būna aktualu tiek priimant palikimą, tiek sprendžiant savo turto likimą po savo mirties.

Šio darbo tikslas - atlikti palikimo priėmimo analizę, identifikuoti ir išnagrinėti pagrindines su palikimo priėmimu susijusias problemas, palyginti palikimo priėmimo teorinius ir praktinius aspektus.

Magistro darbe tiriamas palikimo priėmimas, palikimo priėmimo mechanizmas bei palikimo priėmimo samprata, atsižvelgiant į tai, kokią įtaką turėjo Romėnų teisė šiuolaikinei paveldėjimo teisei. Apžvelgiama, kokiais atvejais nustatoma palikimo apsauga ir administravimas ir kas gali inicijuoti šitą procesą. Nagrinėjami pagrindiniai palikimo priėmimo būdai bei pagrindinės su jais susijusios problemos. Iš pradžių nagrinėjami palikimo priėmimo būdai, neribojantys įpėdinio atsakomybės už palikėjo skolas, t.y. pradedant populiariausiu palikimo priėmimo būdu – paduodant pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui. Toliau analizuojami palikimo priėmimas faktiniu valdymu - daugiausiai problemų teismų bei notarų praktikoje keliantis palikimo priėmimo būdas ir palikimo priėmimo būdas ribojantis įpėdinio atsakomybę – palikimo priėmimas pagal antstolio sudarytą apyrašą. Taipogi nagrinėjamas palikimo atsisakymo institutas bei kaip saugomi kreditorių interesai, kai įpėdinis piktnaudžiauja savo teise atsisakant priimti palikimą. Paskutinėje darbo dalyje aptariami nepilnamečių įpėdinių palikimo priėmimo ypatumai bei problematika.

Minėti klausimai nagrinėjami remiantis doktrina bei LAT suformuota praktika. Taipogi, kai kurie palikimo priėmimo teisinio reguliavimo aspektai lyginami su kai kuriomis užsienio šalimis ar prieš tai galiojusiu 1964 m. civiliniu kodeksu.

Summary

Succession is one of the spheres of life, which affects almost every person. Each of us in one way or another, could have the situation where, "law of succession" and "acceptance of succession" becomes not just the specific phrases, but specific life situation. This is relevant both for acceptance of succession and for a taking decision about own property's fate after death.

The object of this work is to carry out an analysis of the acceptance of succession, to identify and to consider the fundamental problems associated with the acceptance of succession, to compare the theoretical and practical aspects of the acceptance of succession.

Master's work being investigated the acceptance of succession, the mechanism of the acceptance of succession, the concept of the acceptance of succession taking into account what influence had Roman law to the modern law of succession. Being overviewed of the cases in which it is established legacy administration and protection and who may initiate this process. Being analyzed the main ways of the acceptance of succession and basic related problems. Initially being discussed ways of acceptance of succession with unlimited heir's liability in respect of the creditors of the deceased person, i.e. starting with the most popular way of acceptance of succession – making the statement to the notary, where estate occurs. Further, being analyzed way of acceptance of succession which makes the most problems in the practice of courts and notaries - way the acceptance of succession by actual taking of inheritance into possession. Then being analyzed acceptance of succession with limited heir's liability - acceptance of succession according to the bailiff's made inventory. Also being analyzed institute of refusal of succession and protection of creditor's interests when heirs refuse to accept the succession. In the last part of work being analyzed problems and peculiarities of acceptance of succession of minors.

These issues being examined on the basis of the doctrine and the practice of the Supreme Court of Lithuania. In addition, some aspects of the legal regulation of the acceptance of succession are being compared with some foreign countries and the Civil Code of 1964.